

**Eindrapport
Preventieproject
Marokkaanse Jongeren
Osdorp**

Een beschrijving van het project
in 1992 en 1993

Amsterdam, februari 1994
C.A. van 't Hoff
A.G. van Dijk

Inhoudsopgave

	pagina
1 Inleiding	1
2 Opzet en aanpak van het project	2
2.1 Organisatie	2
2.2 Doelstellingen en doelgroep	3
2.3 Taakverdeling	3
2.4 Uitgangspunten van de gehanteerde methodiek	4
2.5 De methodiek in de praktijk	5
3 De cliënten en activiteiten van het project	7
3.1 Het registratiesysteem	7
3.2 Persoonsgegevens	7
3.3 Aanmeldingsgegevens	12
3.4 De hulpverlening door het project	15
3.5 Specifieke aspecten van de problematiek	17
4 De samenwerking binnen de netwerken	20
4.1 De Marokkaanse gemeenschap	20
4.2 Het onderwijs	21
4.3 Politie en justitie	24
4.4 De jeugdhulpverlening	26
4.5 Het welzijnsbeleid	27
5 De effecten van het project	28
5.1 Onderzoeksinstrumenten	28
5.2 Het effect op de totaalsituatie van de cliënten	29
5.3 Ontwikkelingen in het functioneren van jongeren per terrein	30
5.4 Meningen van ouders van cliënten	37
5.5 De methodische uitgangspunten geëvalueerd	39
6 Conclusies en aanbevelingen	41
6.1 Conclusies	41
6.2 Aanbevelingen	43

Bijlage 1

Bijlage 2

1 Inleiding

In de loop van 1990 bereiken het stadsdeel Osdorp diverse signalen omtrent de zorgwekkende situatie van Marokkaanse jongeren. Vele jongeren zouden regelmatig spijbelen van school en deelnemen aan criminele activiteiten. Buurtbewoners klagen over de overlast die rondhangende jongeren waaronder veel Marokkanen, veroorzaken.

Naar aanleiding hiervan is begin 1991 door stadsdeel Osdorp bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken een aanvraag ingediend voor subsidiëring van een preventieproject voor Marokkaanse jongeren. Het ministerie beschikt positief op de subsidie-aanvraag en kent in eerste instantie een bijdrage toe voor de kosten van vooronderzoek en daaraan gekoppeld, de ontwikkeling van een projectopzet. Door het stadsdeel is hiervoor Bureau Van Dijk, Van Soomeren & Partners (DSP) ingeschakeld. De schriftelijke weergave van deze activiteiten wordt gegeven in de eerste Tussenrapportage van oktober 1991.

Vervolgens besluit het ministerie van Binnenlandse Zaken het project voor twee jaar te subsidiëren. Tussentijds is deze periode verlengd tot drie jaar in verband met de aanstelling van een extra vrouwelijke medewerker. De looptijd van het project is derhalve van 1 januari 1992 tot 1 januari 1995.

Op 1 januari 1992 is het Preventieproject voor Marokkaanse Jongeren Osdorp (PMJ) daadwerkelijk gestart. Van de voortgang van de eerste fasen van het project is in een aantal tussenrapportages verslag gedaan door DSP (zie 2e, 3e en 4e Tussenrapportage).

In dit rapport wordt het verloop van het project in 1992 en 1993 geschetst en wordt ingegaan op de effecten van de ondernomen activiteiten.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt ingegaan op de opzet en de aanpak van het project. Centraal hierin staat de organisatie, de doelstellingen en doelgroep en de methodiek.

In hoofdstuk 3 staan de cliënten en de activiteiten van het project centraal. Na een weergave van persoons- en aanmeldingsgegevens gaan we in op de verrichte hulpverleningsactiviteiten door de projectmedewerkers. Een aantal specifieke aspecten van de problematiek van Marokkaanse jongeren zullen de revue passeren.

In hoofdstuk 4 komt de samenwerking binnen netwerken aan de orde. De relaties met Marokkaanse gemeenschap, het onderwijsveld, politie en justitie, jeugdhulpverlening en het welzijnsveld worden vanuit het perspectief van het project beschreven en geëvalueerd.

Hoofdstuk 5 geeft inzicht in de effecten van het project. Dit gebeurt aan de hand van de informatie die tijdens het project is verkregen, van gegevens uit het registratie-systeem en van resultaten van interviews met een aantal ouders van cliënten. In hoofdstuk 6 tenslotte komen de conclusies en aanbevelingen aan de orde.

2 Opzet en aanpak van het project

2.1 Organisatie

Het preventieproject is aangehaakt bij de afdeling Welzijnsbeleid van stadsdeel Osdorp. Voor deze constructie is gekozen met als overweging dat de medewerkers een onafhankelijke positie in kunnen nemen en meer status en gewicht krijgen in het functioneren naar Marokkaanse organisaties en ouders.

Het Dagelijks Bestuur van het stadsdeel heeft in 1992 en 1993 een deel van de door het ministerie van Binnenlandse Zaken verstrekte subsidie aangewend voor de coördinatie van het project. Het Dagelijks Bestuur heeft de projectcoördinatie gedelegeerd naar DSP, coördinator van het project in 1992 en 1993 is de heer C. van 't Hoff.

Naast de coördinatie heeft DSP in opdracht van het stadsdeel ook een gedeelte van het onderzoek van het project verricht. In dit rapport en in enkele eerdere tussen-rapportages wordt het verloop van het project geschetst.

Aanvankelijk is één contactfunctionaris bij het project werkzaam. Deze is vanaf 1 januari 1992 als ambtenaar bij de afdeling Welzijnsbeleid aangesteld. De functie is door twee personen uitgevoerd, het betreft in beide gevallen mannen van Marokkaanse herkomst:

- van 1 januari 1992 tot 1 november 1992 de heer M. Ouariachi, voordien coördinator, docent en leerlingenbegeleider op een middelbare school;
- vanaf 15 oktober 1992 de heer H. Elyousfi, die enkele jaren ervaring heeft als contactfunctionaris en als medewerker van een project voor arbeidsbemiddeling.

Beiden spreken zowel Arabisch als Berber.

Eind 1992 stelt het ministerie van Binnenlandse Zaken stadsdeel Osdorp in de gelegenheid het project uit te breiden met een vrouwelijke contactfunctionaris. Dit naar aanleiding van de bevinding dat een mannelijke functionaris er in bepaalde gevallen onvoldoende in slaagt meisjes en moeders van jongeren te bereiken.

Het blijkt moeilijk te zijn een Berber-sprekende vrouw voor deze vacature te vinden. Allerlei informele kanalen worden aangeboord en uiteindelijk leidt een advertentie in de landelijke dagbladen indirect tot succes. De advertentie komt terecht op het vacaturebord van een hogeschool en de sollicitatie naar aanleiding daarvan door een van de leerlingen leidt tot succes: vanaf 1 april 1993 is mevrouw H. Elallati als vrouwelijke functionaris bij het project werkzaam. Zij volgt een HBO-opleiding Arabisch en spreekt eveneens Berber en Arabisch. Aangezien het stadsdeel geen extra verplichtingen op de lange termijn aan wil gaan is zij aangesteld bij de Stichting Eerste-lijns Zorg Osdorp (SEZO) en vandaar gedetacheerd naar het project.

Op verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken is bij de start van het project een begeleidingscommissie¹ ingesteld met de volgende taken:

- advisering over de voortgang van het project op grote lijnen;
- aandacht voor de evaluatie van het project en bespreking van de (tussen)rapportages;
- vormen van draagvlak voor het PMJ;
- bewaken van de afstemming met andere projecten voor jongeren.

¹ Voor de samenstelling van de begeleidingscommissie, zie bijlage 1.

Deze commissie is gemiddeld driemaal per jaar bijeen gekomen. Aan de vergaderingen wordt door de projectmedewerkers deelgenomen. Vertegenwoordigers van de Marokkaanse gemeenschap uit Osdorp zijn, ondanks herhaalde uitnodiging nooit bij vergaderingen aanwezig geweest.

2.2 Doelstellingen en doelgroep

De hoofddoelstellingen van het PMJ zijn het verbeteren van de maatschappelijke positie van Marokkaanse jongeren en het voorkomen van veel voorkomende criminaliteit en marginalisering.

De activiteiten van het PMJ richten zich vooral op de terreinen school, gezin, politie en vrije tijd. In verband daarmee kunnen een aantal subdoelstellingen worden onderscheiden, namelijk:

- vermindering van schoolverzuim;
- voorkomen van schooluitval;
- terugleiding naar school/opleiding van absolute schoolverzuimers;
- verbetering van de communicatie tussen jongeren en hun ouders;
- verbetering van de relaties tussen jongeren en hun ouders;
- voorkomen van uithuisplaatsingen;
- voorkomen van een (volgend) politiecontact;
- voorkomen van afglijden naar criminele circuits;
- bevordering van deelname aan vormen van zinvolle vrije tijdsbesteding (bijvoorbeeld sport).

Het project richt zich op preventie. Hieronder wordt zowel primaire als secundaire preventie verstaan. De contactfunctionarissen trachten te voorkomen dat een probleem ontstaat en tevens richten zij zich indien nodig op het voorkomen van een herhaling of verergering van een bepaald probleem.

De doelgroep is vastgesteld op Marokkaanse jongeren in de leeftijd van 10 tot 18 jaar. Hierbij wordt prioriteit gegeven aan jongens en meisjes van 10 tot en met 14 jaar. Dit in verband met het feit dat problemen bij Marokkaanse jongeren zich reeds op jonge leeftijd manifesteren en een preventieve aanpak daarbij van belang is.

2.3 Taakverdeling

In overleg tussen stadsdeel en onderzoeksbureau zijn voor de projectcoördinator de volgende taken geformuleerd:

- begeleiding en sturing van de contactfunctionarissen;
- bewaking van de intake van cliënten;
- ontwikkeling en instandhouding van netwerken die door de contactfunctionarissen worden aangewend;
- supervisie van het registratie-systeem waarin de activiteiten van de contactfunctionarissen worden vastgelegd;
- verkennen van mogelijkheden voor het opzetten van flankerende projecten;
- rapporteren over de voortgang van het project.

De taken van de contactfunctionarissen zijn als volgt samen te vatten:

- individuele bemiddeling ten behoeve van jongeren met problemen op het gebied van school, gezin, politie en/of vrije tijdsbesteding;
- begeleiding van jongeren met een meervoudige problematiek en voor wie bemiddeling niet volstaat;

- onderhouden van contacten met jongeren op vindplaatsen, bijvoorbeeld school, buurthuis, pleinen of andere verzamelpunten en de snackbar;
- verslaglegging van de hulpvraag en de ondernomen activiteiten;
- signalering van lacunes in de opvang van Marokkaanse jongeren;
- de vrouwelijke contactfunctionaris heeft expliciet tot taak moeders van het jongere gedeelte van de doelgroep te benaderen en deze te betrekken bij de probleemoplossing. Daarnaast biedt zij begeleiding aan meisjes.

2.4 Uitgangspunten van de gehanteerde methodiek

Als theoretische basis voor de werkwijze van het project geldt de controle-theorie van Hirschi. Deze theorie zegt onder andere dat een individu met sterke bindingen aan sociale verbanden als familie en de school, niet snel tot plegen van criminaliteit over zal gaan. Deze bindingen zijn bij Marokkaanse jongeren onder invloed van het migratieproces vaak zwak ontwikkeld. Het project beoogt in een vroegtijdig stadium deze banden te versterken, waardoor een preventief effect op criminaliteit kan ontstaan.

Vanwege specifieke aspecten van de Marokkaanse doelgroep, onderscheidt de methodiek van het project zich van andere hulpvormen. In deze methodiek staan een viertal uitgangspunten centraal. Voor een belangrijk deel zijn deze gebaseerd op eerdere ervaringen die in een vergelijkbaar project in Amersfoort zijn opgedaan². We geven deze weer om de methodiek inzichtelijk te maken. In latere hoofdstukken komt aan de orde in hoeverre het project erin is geslaagd inderdaad volgens deze uitgangspunten te werk te gaan.

1 Benadering van de ouders staat centraal

Zoals algemeen bekend is de Marokkaanse cultuur een groepscultuur waar bindingen aan de familie en het gezin een zeer belangrijke rol spelen. Dit positieve aspect van de cultuur wordt door het project aangewend. Dit betekent dat de ouders van de jongeren zoveel mogelijk bij de probleemoplossing worden betrokken.

Door Nederlandse instellingen zoals de politie of scholen wordt regelmatig geklaagd over de geringe mate waarin ouders betrokken zijn bij het wel en wee van hun kinderen. Ook geven vooral scholen aan, er vaak slecht in te slagen Marokkaanse ouders te bereiken. De contactfunctionarissen hebben expliciet tot taak deze betrokkenheid te versterken.

De contactfunctionaris ondersteunt ouders bij de opvoeding en geeft zoveel mogelijk concrete adviezen. De gesprekken met ouders worden meestal gevoerd in het Berber of het Marokkaans Arabisch. Dit vanuit de overweging dat het voor veel ouders gemakkelijker is om over de problematiek van hun kinderen in de eigen taal te spreken.

2 Betrekken van de Marokkaanse gemeenschap is van belang

Behalve de benadering van ouders in individuele gevallen, wordt ook de Marokkaanse gemeenschap als geheel betrokken. Er worden formele maar vooral ook veel informele contacten onderhouden met sleutelfiguren en met vertegenwoordigers van moskeeën en zelforganisaties.

² Zie 'Hoezo verloren?', Bemiddeling voor Marokkaanse jongeren', J. Gijtenbeek en C.A. van 't Hoff, 1990.

3 Toepassing van een integrale aanpak en netwerkbenadering

Problemen van jongeren uiteten zich vaak op meerdere leefgebieden, Marokkaanse jongeren vormen hierin geen uitzondering. De leefgebieden school, gezin, politie en vrije-tijd staan bij de hulpverlening centraal. De situatie op al deze terreinen van de aangemelde jongere wordt geïnventariseerd. Daarna volgt gecoördineerde actie op de terreinen waar dat nodig is.

Bij de probleemoplossing worden netwerken benut. Zo'n netwerk kan onder meer bestaan uit mensen van een zelforganisatie, een contactpersoon van een school, een leerplichtambtenaar, een jeugdhulpverlener, een sociaal raadsman of -vrouw, een politiefunctionaris, een officier van justitie en een vertegenwoordiger van de Raad voor de Kinderbescherming. De contactfunctionarissen nemen deel aan regelmatige netwerkbijeenkomsten. Daarnaast worden vooral bilaterale contacten met vertegenwoordigers van andere organisaties onderhouden.

4 Laagdrempeligheid en actieve benadering

Het preventieproject is gemakkelijk bereikbaar. Allerlei instanties, zoals scholen, leerplichtambtenaren en politie kunnen jongeren aanmelden. Er zijn geen ingewikkelde aanmeldingsprocedures.

Daarnaast hebben ouders en jongeren zelf de mogelijkheid een beroep te doen op de contactfunctionaris. Het PMJ is er immers om bij te dragen aan een positieve verbetering van de groep.

Plaatsen waar ouders en jongeren samenkomen, zoals de moskee, de snackbar en pleinen in de buurt worden door de contactfunctionaris bezocht om uitleg te geven over het project en contacten te leggen.

2.5 De methodiek in de praktijk

De hiervoor vermelde uitgangspunten leiden in de praktijk tot de volgende aanpak.

Aanmeldingsfase

Het PMJ streeft naar laagdrempeligheid: iedereen kan jongeren aanmelden. Behalve instanties als politie en scholen kunnen ook ouders aanmelden en natuurlijk ook jongeren zelf.

Na aanmelding regelt de contactfunctionaris een gesprek met de jongere. Hiertoe wordt deze uitgenodigd op het kantoor. Soms lukt het niet op deze wijze contact te leggen, bijvoorbeeld omdat men geen telefoon heeft, of omdat een jongere niet verschijnt op de afspraak. Dan legt de contactfunctionaris een huisbezoek af of regelt een afspraak met de jongere op diens school.

Informatiefase

Daarna wordt het netwerk van de jongere benaderd. Er worden gesprekken gevoerd met personen uit het netwerk van de jongere, zoals de mentor op school. Op deze wijze wordt verdere relevante informatie verkregen met betrekking tot het geconstateerde probleem.

Tenzij een jongere daar ernstige en steekhoudende bezwaren tegen heeft worden ook zijn ouders, in de praktijk is dat vaak de vader, benaderd voor één of meerdere gesprekken. De ouders van jongeren worden nadrukkelijk bij de oplossing betrokken.

Aan de hand van de in de eerste contacten verkregen informatie wordt in het wekelijkse teamoverleg van contactfunctionarissen en projectcoördinator de situatie van een jongere geanalyseerd en problemen daarin op een rijtje gezet.

In het teamoverleg wordt een hulpverleningsplan opgesteld. De ontwikkelingen in de situatie van de jongere worden gevolgd en in het overleg besproken, hetgeen kan leiden tot bijstelling van het plan.

Hulpfase

De hulpverlening door het project is gericht op probleemoplossing van de jongere door versteviging van het netwerk. Dit gebeurt vooral in de vorm van individuele bemiddelingen. Bijvoorbeeld bij problemen op school arrangeert de contactfunctionaris een gesprek op de school tussen een mentor, de jongere en diens ouders. De contactfunctionaris neemt niet het probleem over maar fungeert als intermediair tussen partijen die met elkaar in conflict zijn. Zijn belangrijkste taak is op dat moment duidelijkheid te verschaffen over standpunten en meningen van alle personen die bij het gesprek aanwezig zijn. In verband met taalproblemen van ouders en cultuurverschillen tussen Marokkaanse ouders en vertegenwoordigers van Nederlandse instellingen vindt veel uitleg over en weer plaats.

Een belangrijk onderdeel van de hulpverlening is begeleiding van jongeren. Indien nodig vinden in dit verband regelmatig gesprekken plaats met jongeren, bijvoorbeeld één keer per week of per twee weken. In deze gesprekken komt een breed scala aan onderwerpen aan de orde. De begeleiding kan ook een meer praktische vorm krijgen. Jongeren worden soms begeleid bij een eerste gesprek op een nieuwe school of naar een zitting bij de kinderrechter.

In sommige gevallen wordt geconstateerd dat een jongere bij het PMJ niet aan het goede adres is en een andere vorm van hulpverlening nodig heeft. Doorverwijzing naar een andere hulpverleningsinstelling vindt zoveel mogelijk begeleid plaats.

3 De cliënten en activiteiten van het project

3.1 Het registratiesysteem

In mei 1992 is ten behoeve van het project een registratiesysteem aangeschaft. Een standaard-systeem voor de jeugdhulpverlening ontbreekt. Er is daarom gekozen voor een systeem in ontwikkeling, dat ook gebruikt wordt door andere projecten die door het ministerie van Binnenlandse Zaken gesubsidieerd worden. Dit om een vergelijking tussen de verschillende projecten in principe mogelijk te maken³.

Het registratiesysteem levert zeer uitgebreide mogelijkheden tot vastlegging van informatie bijvoorbeeld persoons- en aanmeldingsgegevens, hulpverleningscontacten, de situatie van jongeren op de leefgebieden school, politie/justitie, gezin en vrije tijd, de fase van hulpverlening en afsluitgegevens.

Aangezien in het PMJ ook de benadering van leefgebieden centraal staat (vooral die van school, politie/justitie, gezin en vrije tijd) sluit het goed aan bij de methode van het project. Bijkomend voordeel is, dat het systeem kan worden toegesneden op de wensen van het project.

Het systeem heeft echter ook enkele belangrijke nadelen, namelijk:

- er moeten veel gegevens worden vastgelegd en de registratie kost relatief veel tijd voor de contactfunctionarissen;
- een gebruikers-handleiding ontbreekt;
- het verkrijgen van goede, bruikbare output is zeer tijdrovend.

Als gevolg hiervan is in overleg met de leverancier gewerkt aan bijstelling van het systeem. Naar verwachting zal het systeem op 1 januari 1994 zijn aangepast.

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van de output van het registratiesysteem een beschrijving gegeven van het cliëntenbestand van het PMJ en de door de contactfunctionarissen verrichte activiteiten. Kanttekening hierbij is dat het systeem niet voor alle jongeren volledig is ingevuld:

- het is pas medio 1992 in gebruik genomen;
- niet altijd kan van een jongere alle gevraagde informatie verkregen worden;
- niet alle informatie wordt geregistreerd in verband met de grote tijdsinvestering, al is de meest relevante informatie wel vastgelegd.

Van deze relevante gegevens geven we, met de genoemde beperkingen in acht genomen, in dit hoofdstuk een beeld.

3.2 Persoonsgegevens

Bereik van het project

Volgens het registratiesysteem zijn in totaal 127 cliëntnummers toegekend:

- 75 in 1992;
- 52 tot november 1993.

Negen jongeren die in het bestand van 1992 zijn opgenomen en voor wie de hulpverlening in dat jaar is afgesloten, zijn in 1993 opnieuw als cliënt aangemeld⁴. Zij

3 Naast het PMJ gebruiken het Perspectiefproject voor Marokkaanse Jongeren in Amsterdam, het Jeugdpreventie-Project in Eindhoven, het Allochtonenproject Rhine-side in Arnhem en het Project Criminaliteitspreventie in Oss het registratiesysteem Gausis.

4 Het gaat om acht jongens en één meisje; zij zijn allen 15 jaar of ouder. De politie meldt er drie aan, scholen ook; drie kloppen op eigen initiatief opnieuw aan bij het project.

zijn in 1993 als nieuwe cliënten behandeld, zij het dat hierbij natuurlijk de reeds bestaande informatie is benut. Aangezien op jaarbasis wordt geregistreerd, zijn deze jongeren in beide jaren als cliënt ingevoerd. We zullen in deze rapportage uitgaan van een aantal van 127 cliënten over de gehele projectperiode. In werkelijkheid zijn er dus 118 verschillende jongeren ingestroomd.

Zes jongeren zijn wel als cliënt geregistreerd, hoewel het project voor hen weinig heeft kunnen ondernemen. Ondanks herhaalde pogingen reageren deze jongeren niet op oproepen van de contactfunctionaris of geven na een huisbezoek aan geen contact te willen.

Naast de 127 cliënten heeft het project over de gehele periode met ongeveer 30 jongeren te maken gehad die niet als cliënt zijn opgenomen. Zij zijn zelf naar het project gekomen of zijn aangemeld door diverse instanties. Omdat zij niet tot de doelgroep van het project behoren zijn van hen geen gegevens geregistreerd. Deze jongeren zijn ouder dan 18 jaar, wonen niet in Osdorp of hebben geen problematiek op de terreinen politie, school en vrije tijd. Voor hen zijn wel enkele activiteiten ondernomen, al is de tijdsinvestering steeds zo beperkt mogelijk gehouden. De contactfunctionarissen trachten algemene vragen te beantwoorden en verwijzen door naar andere instanties bij specifieke vragen.

De problematiek van deze jongeren is heel verschillend, bijvoorbeeld:

- het vinden van werk; deze jongeren worden doorverwezen naar het arbeidsbureau;
- studiefinanciering en andere sociaal-juridische zaken; in deze gevallen wordt bijvoorbeeld doorverwezen naar de sociaal raadslieden;
- het vinden van huisvesting; dan wordt doorverwezen naar de afdeling herhuisvesting of naar een woningbouwvereniging;
- het verkrijgen van een verblijfsvergunning en vragen over een gedetineerde jongere in het buitenland; in verband hiermee is naar een advocaat verwezen.

In het projectplan is aangegeven dat gestreefd wordt ongeveer 40 jongeren per jaar te helpen. In 1992 is er één formatieplaats contactfunctionaris en zijn 75 cliënten ingestroomd.

In 1993 zijn gedurende negen maanden twee contactfunctionarissen actief: één full-time en één voor 32 uur per week. Het streven is er dan op gericht om op jaarbasis 64 jongeren te helpen en tot 1 november 59. Er zijn in 1993 tot dusverre 52 jongeren ingestroomd.

In 1992 is het streefgetal van het aantal cliënten ruimschoots overtroffen. In 1993 daarentegen blijft het project per 1 november iets onder het streven. Over de gehele periode bezien kan vastgesteld worden dat het PMJ ruimschoots voldoende jongeren bereikt: het streven is 104 jongeren terwijl per 1 november 1993 reeds 127 jongeren bereikt zijn.

Leeftijdsopbouw

In tabel 1 wordt de leeftijdsopbouw van de cliënten van het project weergegeven.

Tabel 1: Leeftijdsopbouw alle cliënten

Leeftijd	1992		tot nov. 1993		Totaal	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
< 10 jaar	3	3	5	10	8	6
10-12 jaar	5	7	8	15	13	10
13-15 jaar	23	31	20	38	43	34
16-18 jaar	35	47	18	35	53	42
> 18 jaar	8	11	1	2	9	7
Onbekend	1	1	--	--	1	1
Totaal	75	100	52	100	127	100

Uit tabel 1 blijkt dat precies de helft van alle cliënten van het project op het moment van instroom 15 jaar of jonger is. Bovendien is het cliëntenbestand in het tweede projectjaar opmerkelijk jonger dan in het eerste: in 1993 is 63% 15 jaar of jonger, in 1992 is dat 41%.

In het projectplan van het PMJ is opgenomen dat de doelgroep bestaat uit jongeren tussen de 10 en 18 jaar en dat prioriteit wordt gegeven aan jongeren onder de 14 jaar. In de vierde tussenrapportage is geconstateerd dat de gemiddelde leeftijd van de cliënten te hoog was. Er zijn daarom gerichte pogingen ondernomen om het jongere gedeelte van de doelgroep beter te kunnen bereiken, namelijk:

- Het project heeft zich in 1993 minder gericht op een KMBO-school die bezocht wordt door leerlingen van 16 jaar of ouder.
- Bij de politie is aangedrongen op de aanmelding van jeugdige verdachten. De aanmeldingen vanuit het tienerteam van de politie zijn op gang gekomen; hiertoe behoren ook jongeren uit de laagste leeftijdscategorieën.
- Door het project is meer aandacht geschonken aan de benadering van het lager onderwijs, al heeft dit slechts in beperkte mate tot aanmeldingen geleid.

In 1993 wordt nog slechts bij zeer hoge uitzondering hulp verleend aan jongeren ouder dan 18 jaar (eenmaal); in 1992 is dat in ongeveer 10% van de gevallen gebeurd.

In beide jaren is een klein aantal jongeren van nog geen 10 jaar oud geholpen door het project. Aangezien met preventie op jonge leeftijd begonnen moet worden, is deze ontwikkeling niet tegengehouden.

Gelet op de leeftijd van de ingestroomde cliënten is het project er goed in geslaagd de beoogde doelgroep te bereiken.

Om het aantal bereikte cliënten in perspectief te plaatsen, is een vergelijking gemaakt met het aantal jeugdige Marokkaanse inwoners van Osdorp. De meest recente gegevens over de bevolkingsopbouw betreffen het jaar 1992. Per 1 januari 1993 heeft het stadsdeel 2.711 Marokkaanse inwoners, dat is 7.3% van het totaal van

37.058⁵. Het aantal Marokkaanse jongeren in de leeftijd van 13 tot en met 17 jaar (de door O+S gehanteerde categorie) bedraagt 337, te weten 173 jongens en 164 meisjes.

In 1992 zijn 50 jongeren uit deze leeftijdscategorie ingestroomd en daarmee bereikt het project dus ongeveer 15% van de Marokkaanse jongeren in Osdorp van 13 tot en met 17 jaar. Het bereik onder de jongens is nog groter, namelijk bijna 25%.

Over 1993 zijn nog geen exacte bevolkingsgegevens beschikbaar. Naar verwachting zal het bereik van het PMJ in dat jaar relatief iets geringer zijn, immers:

- het aantal cliënten in 1993 is lager;
- de stijgende lijn in het aantal Marokkaanse inwoners van 13 tot 17 jaar zal zich waarschijnlijk voortzetten; op 1 januari 1990 woonden 217 jongeren in Osdorp in deze leeftijdscategorie, in 1991 waren dat er 268 en per 1 januari 1992 307.

Sekse

In de volgende tabel wordt de verdeling naar geslacht van de cliënten weergegeven.

Tabel 2: Sekse alle cliënten

Sekse	1992	tot nov. 1993		Totaal
	Abs.	Abs.	Abs.	%
Jongen	62	42	104	82
Meisje	13	10	23	18
Totaal	75	52	127	100

De meeste cliënten zijn jongens, namelijk over de gehele projectperiode gezien 82%. Ten opzichte van 1992 is er in 1993 relatief een kleine toename van het aantal meisjes.

Bij de aanstelling van de vrouwelijke contactfunctionaris in de loop van 1993 is de verwachting uitgesproken dat er meer meisjes zouden worden aangemeld. De extra inspanningen die zijn ondernomen zowel in de richting van instellingen als de Marokkaanse gemeenschap, hebben hier niet zonder meer toe geleid.

De problematiek van Marokkaanse jongens is voor instellingen herkenbaar en deze speelt zich voor een groot deel af in de openheid. Voor meisjes is dat veel minder het geval. De aanstelling van een vrouwelijke contactfunctionaris is een eerste stap om Marokkaanse meisjes te bereiken en hun problematiek bespreekbaar te maken.

Migratie en spreektaal thuis

In 1993 is geregistreerd of cliënten in Nederland dan wel in Marokko geboren zijn en, indien dit laatste het geval is, in welk jaar en op welke leeftijd men migreerde (tabel 3). Van een kwart van de jongeren zijn deze gegevens niet vastgelegd.

⁵ Bron: 'De Amsterdammers in acht bevolkingscategorieën, 1 januari 1993', O+S, het Amsterdamse bureau voor Onderzoek en Statistiek.

Tabel 3: Jaar migratie cliënten uit 1993

Migratiejaar	Totaal	
	Abs.	%
In Nederland geboren	25	48
1978 - 1980	6	12
1986 - 1989	4	8
1990 - 1992	4	8
Onbekend	13	25
Totaal	52	100

Een belangrijk deel van de cliënten uit 1993, namelijk bijna de helft, is in Nederland geboren. Slechts een zeer klein gedeelte van de jongeren verblijft nog maar drie jaar of korter in Nederland.

Ook de leeftijd waarop de jongeren die in Marokko geboren zijn migreren, is vastgelegd. De verdeling is als volgt:

- zeven jongeren arriveren in Nederland als zij tussen 1 en 5 jaar oud zijn;
- vijf jongeren arriveren in Nederland als zij tussen de 6 en 10 jaar oud zijn;
- één is 12 en één 13 jaar oud bij de aankomst in Nederland.

Behalve dat veel jongeren in Nederland geboren zijn of hier al langere tijd verblijven (dat wil zeggen meer dan drie jaar), arriveert het merendeel van de jongeren die in Marokko geboren zijn op jonge leeftijd in Nederland. Nieuwkomers komen vrijwel niet in het bestand van het project voor.

Vanwege het lange verblijf in Nederland zouden we verwachten dat jongeren thuis Nederlands spreken met hun ouders. Niets is minder waar. Slechts bij uitzondering geven jongeren aan dat zij thuis Nederlands spreken, namelijk 6% van het totaal. In tabel 4 is de spreektaal thuis weergegeven van cliënten uit 1993.

Tabel 4: Spreektaal thuis cliënten uit 1993

Spreektaal	Totaal	
	Abs.	%
Berber	23	44
Arabisch	23	44
Nederlands	3	6
Onbekend	3	6
Totaal	52	100

Uit tabel 4 blijkt dat in de gevallen waar dit aspect geregistreerd is even vaak Marokkaans Arabisch als Berber wordt gesproken. Dit terwijl de meerderheid van de Marokkanen in Nederland (en ook in Osdorp) een Berber-achtergrond heeft. Precieze cijfers hieromtrent zijn onbekend omdat er niet geregistreerd wordt op dit aspect. De cijfers variëren: geschat wordt dat ongeveer 60 tot 80% van de Marok-

kanen in Nederland een Berber-dialect spreekt.

Al met al duiden deze gegevens op een lichte oververtegenwoordiging van jongeren die thuis Arabisch spreken onder de cliënten van het project. Ook onder deze groep doen zich dus problemen voor. Dit terwijl problemen (vooral op het gebied van criminaliteit) van Marokkaanse jongeren juist vaak in verband gebracht worden met hun Berber-(i.c. plattelands) achtergrond⁶.

Er kan geconstateerd worden dat de problematiek waarop het project zich richt, zowel voorkomt bij Marokkaanse jongeren met een Berber-achtergrond als bij Marokkaans-Arabische jongeren. Zowel families die oorspronkelijk overwegend van het platteland afkomstig zijn (Berbers), als families die een meer stedelijk achtergrond hebben (Arabieren) worden met problemen van jongeren geconfronteerd. In verband met de benadering van de ouders is het dan ook noodzakelijk dat de contactfunctionarissen het Arabisch en het Berber beheersen.

Schoolsituatie bij aanmelding

In de ontwikkeling van jongeren is de school van groot belang. Van het gehele cliëntenbestand gaan op het moment van aanmelding 104 jongeren naar school, dat is 82%.

Van zes cliënten is het onbekend of zij een school bezoeken op het moment dat zij worden aangemeld bij het project.

Er gaan in totaal 17 jongeren niet naar school op het moment van aanmelding. In 1992 betreft het negen jongeren, deze bevinden zich vooral in de hoogste leeftijdscategorie en ze zijn werkloos. In 1993 gaat het ook om acht jongeren, waarvan er enkelen nog leerplichtig zijn; op één na is voor hen een school of opvang bij het PPI geregeld.

De deelname aan het onderwijs van de cliënten is groot. De jongeren zijn in meerderheid gericht op het volgen van onderwijs, al doen zich daarbij wel allerlei problemen voor. Ze richten zich in verband met de leeftijd nog niet direct op de arbeidsmarkt.

3.3 Aanmeldingsgegevens

Aanmeldende instanties

Er is geregistreerd door welke instantie jongeren zijn aangemeld. Het aantal aanmeldingen is groter dan het aantal cliënten. Bij het PMJ kan een jongere namelijk meermalen worden aangemeld, bijvoorbeeld tweemaal door een school of door een school en de politie. In dat geval worden beide aanmeldingen geregistreerd. De hulpverlening wordt vervolgens, afhankelijk van de stand van zaken, hervat of geïntensiveerd.

Ten aanzien van de 75 cliënten uit 1992 hebben 95 aanmeldingen plaatsgevonden⁷. Van de 52 cliënten uit 1993 zijn 56 aanmeldingen geregistreerd. In tabel 5 is weergegeven door wie de aanmeldingen zijn verricht.

6 Zie bijvoorbeeld P. Meel en H. Werdmölder, Jeugdige allochtonen en criminaliteit, Tijdschrift voor Criminologie 1993, Gouda Quint bv Arnhem.

7 In de vierde tussenrapportage is sprake van 87 aanmeldingen van deze jongeren. Omdat een aantal gegevens pas later is ingevoerd, is dit aantal thans hoger.

Tabel 5: Aanmeldende instanties alle cliënten

Instantie	1992		tot nov. 1993		Totaal	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
School	45	47	12	21	57	38
Politie	12	13	32	57	44	29
Leerplichtambtenaar	18	19	3	5	21	14
Hulpverlening	3	3	3	5	6	4
Familie	3	3	3	5	6	4
Jongere zelf	3	3	3	5	6	4
Onbekend	11	12	--	--	11	7
Totaal	95	100	56	100	151	100

Over de gehele projectperiode bezien zorgen scholen voor de meeste aanmeldingen, namelijk 38%. Vooral in 1992 melden zij vaak aan, 47%, terwijl dit in 1993 daalt tot 21%. Deze daling is voor een deel te verklaren vanuit de geringere aandacht die aan de KMBO-school is gegeven omdat daar vooral oudere jongens naartoe gaan. Er zijn geen aanwijzingen het feit dat scholen uit ontevredenheid met het functioneren van het project minder jongeren aan zouden melden. Mogelijk zijn de meeste jongeren met problemen op school inmiddels bij het project bekend. Van de aanmeldingen door scholen vinden in totaal slechts zes plaats door het basisonderwijs.

De politie is de tweede grote aanmelder: 29% van het totaal. In vergelijking met de scholen is het beeld hier omgekeerd: in 1992 zorgt de politie slechts voor 13% van de aanmeldingen, terwijl dat in 1993 stijgt naar 57%. Het aantal aanmeldingen van de politie stijgt niet omdat Marokkaanse jongeren vaker met de politie in aanraking zouden komen, maar omdat onder druk van de districtsleiding het tiener-team tot samenwerking overgaat.

De leerplichtambtenaar is in omvang de derde aanmelder met 14%. Deze vinden vooral in 1992 plaats, in 1993 is het aantal aanmeldingen zeer gering. Deze daling wordt vooral bepaald door het feit dat in 1992 tien jongeren zijn aangemeld die volgens de leerplichtadministratie niet naar school zouden gaan. Bij huisbezoeken door de contactfunctionaris is gebleken dat zij wel onderwijs volgen en derhalve onterecht werden aangemeld. In 1993 zijn aanmeldingen vanuit deze administratie door het project geweigerd omdat deze tot een onnodige tijdsinvestering zouden leiden. Hierbij is door het project gesteld dat wel tot actie zal worden overgegaan op het moment dat deze administratie is geactualiseerd.

Ook jongeren zelf en hun familie (i.c. de vader) komen uit eigen initiatief naar het project, zij het slechts in geringe mate (8%). Dit gebeurt in 1993 iets vaker dan in 1992.

Ondanks de relatieve verschuiving zorgt het onderwijs in 1992 en 1993 samen voor de meeste aanmeldingen bij het project.

Reden van aanmelding

Als een jongere wordt aangemeld, vraagt de contactfunctionaris naar de reden. Het overzicht hiervan is weergegeven in tabel 6.

Tabel 6: Reden van aanmelding alle cliënten

Reden aanmelding	1992	tot nov. 1993		Totaal	
	Abs.	Abs.	Abs.	%	
Verzuim/spijbelen	19	7			
Motivatie	17	5			
Abs. verzuim	14	--			
Gedragsproblemen	13	3			
Schorsing	3	1			
Schoolkeuze	1	5			
Totaal school	67	21	88	58	
1e contact	2	27			
Recidive	10	4			
Totaal politie	12	31	43	28	
Gezagsproblemen	2	1			
Weglopen	1	1			
Problemen i.v.m. huwelijk	1				
Totaal problematiek thuis	4	2	6	4	
Advies algemeen	2		4	3	
Onbekend	2		2	1	
Overige redenen	8	1	9	6	
Totaal	95	56	151	100	

De meeste aanmeldingen, namelijk 58%, vinden volgens de registratie plaats naar aanleiding van problemen op school (in 1992 is dat 70%, in 1993 is dat 38%). Uit tabel 6 blijkt dat de reden van aanmelding vooral te maken heeft met verzuim, spijbelen en motivatie- en gedragsproblemen op school.

Bijna een derde van alle aanmeldingen wordt verricht door de politie in verband met strafbare feiten. Vooral in 1993 betreft het in grote meerderheid een eerste politiecontact van een jongere.

In de registratie is ook de aard van de delicten waarvoor jongeren zijn aangemeld opgenomen. Het gaat bij bijna 70% om de verdenking van een vermogensdelict: bij 42% is sprake van verdenking van een directe betrokkenheid (vooral winkeldiefstal en inbraken), bij 27% is sprake van verdenking van medeplichtigheid aan of poging tot een vermogensdelict. Bij 13% van de aanmeldingen bestaat er de verdenking van een geweldsdelict tegen personen (openbare geweldpleging en bedreiging) en bij ongeveer 18% is niet geregistreerd welk delict het betreft.

Bij de aanmeldingen door de politie kunnen verschillende categorieën jongeren worden onderscheiden. In een aantal gevallen lijkt er weinig aan de hand te zijn met een jongere en betreft het een gering feit waarbij eerder sprake is van een ongelukkige samenloop van omstandigheden, dan van gerichte criminele activiteiten (bijvoorbeeld bij een klein winkeldiefstalletje van snoep of bij een kleine vechtpartij met andere jongens op straat). In andere gevallen lijkt er een serieus signaal uit te gaan van het gedrag van een jongere. Tenslotte is er een kleine categorie jongeren die dreigt in criminele circuits terecht te komen.

Een klein gedeelte van de aanmeldingen heeft direct te maken met problemen in de thuissituatie. Dit percentage is weliswaar gering, maar gegeven het feit dat deze zaken liever binnenskamers gehouden worden, is het toch niet te verwaarlozen.

De problematiek in verband waarmee jongeren worden aangemeld sluit aan bij de doelgroepomschrijving van het project. Behalve qua leeftijd slaagt het project er ook qua problematiek goed in om de beoogde doelgroep te bereiken.

3.4 De hulpverlening door het project

Aard hulpcontacten

Voor de totale groep cliënten uit 1992 en 1993 zijn 356 hulpcontacten geregistreerd. Dit cijfer betreft een minimum aantal, het werkelijke aantal hulpcontacten ligt hoger. Niet alle contacten zijn namelijk in de registratie opgenomen, aangezien het registratiesysteem pas in de loop van 1992 is aangeschaft. Bovendien vindt niet van alle hulpcontacten een aparte registratie plaats, maar worden om tijd te besparen soms meerdere hulpcontacten samengevat op één registratieformulier. In tabel 7 wordt de aard van deze hulpcontacten aangegeven.

Tabel 7: Aard hulpcontact alle cliënten

Aard hulpcontact	Absoluut	%
Begeleiding	248	69
Bemiddeling	73	20
Korte mededelingen	18	5
Sociaal contact	9	3
Crisisgesprek	8	2
Totaal	356	100

Uit tabel 7 blijkt dat per cliënt ongeveer drie contacten zijn geregistreerd. Het werkelijke aantal contacten is hoger, namelijk gemiddeld vijf à zes per cliënt. Ongeveer 70% van de geregistreerde contacten betreft begeleiding. De contactfunctionaris spreekt in die gevallen met een jongere of een ouder en geeft informatie over de gang van zaken op school of bij de politie. Daarnaast adviseert hij de betrokkenen hoe men tot een verandering van de situatie kan komen. Jongeren tracht hij te motiveren voor de school en aan ouders geeft hij opvoedingsondersteuning.

Een vijfde van de hulpcontacten betreft bemiddeling. In die gevallen is de contactfunctionaris als intermediair aanwezig bij een gesprek tussen een jongere, diens

ouders en een vertegenwoordiger van een organisatie, bijvoorbeeld een mentor of leraar van de school.

Iets minder dan een vijfde, namelijk 18% van de contacten wordt gerubriceerd onder het kopje korte mededelingen. Het gaat in de meeste gevallen om een mededeling bijvoorbeeld van een school aan ouders of om activiteiten in het kader van nazorg.

Een klein aantal contacten is geregistreerd als sociaal contact. Zoals de term al aangeeft betreft dit een lichte bemoeienis van de contactfunctionaris die gericht is op het onderhouden van een goede relatie met een cliënt of iemand uit het netwerk en niet zozeer op hulpverlening. In ongeveer evenveel gevallen is de bemoeienis van de contactfunctionaris juist zwaar en extra intensief, namelijk bij crisissituaties van een jongere.

Er is in 1993 een verschuiving zichtbaar in de activiteiten van de contactfunctionarissen. Er zijn relatief meer activiteiten in de sfeer van begeleiding ondernomen, er is een stijging van ongeveer 50% in 1992 naar 70% in 1993. Tegelijkertijd is het aantal bemiddelingen relatief gezien gedaald van 25% naar 20% van de activiteiten. Er zijn in de loop van het project meer jongeren in begeleiding genomen.

Kernprobleem hulpcontacten

Bij de hulpcontacten komen vaak meerdere onderwerpen aan de orde. De contactfunctionaris tracht het vertrouwen van alle partijen te winnen en gaat bijvoorbeeld in op de situatie op school en de vakken die de jongere leuk vindt, wat iemand later wil worden, waarom iemand laat thuiskomt en hoe de relaties thuis zijn. Bij gesprekken naar aanleiding van politiecontacten bijvoorbeeld komt vaak de rol van de ouders ter sprake.

Tabel 8 geeft een overzicht van de hoofdonderwerpen van de hulpcontacten.

Tabel 8: Kernprobleem hulpverlening alle cliënten

Kernprobleem	Absoluut	%
Relatie thuis/school	117	33
Situatie op school	106	30
Vinden van school	40	11
Politiecontact	53	15
Vinden van (tijdelijk) werk	17	5
Uithuisplaatsing	12	3
Situatie thuis	7	2
Relatie met vrienden	4	1
Totaal	356	100

Deze tabel levert niet meer dan een indicatie van de inhoud van de hulpcontacten. Het registratiesysteem voorziet in de mogelijkheid per contact één onderwerp in te voeren. Wanneer een gesprek een uur duurt en allerlei verschillende onderwerpen aan de orde komen, moet de contactfunctionaris een keuze maken welk onderwerp hij het belangrijkste vindt. Dat houdt automatisch in dat eventuele andere onderwerpen die ook van belang zijn, niet worden geregistreerd.

In ongeveer 70% van de hulpcontacten staan problemen op het gebied van de school centraal (relatie thuis en school, situatie op school en vinden van school). Gelet op het grote aantal aanmeldingen in verband met een problematiek op school is dit hoge percentage logisch.

In ongeveer een derde van de contacten komt op de een of andere wijze de relatie tussen school en ouders aan de orde. Het betrekken van ouders vormt een belangrijk uitgangspunt van het PMJ. Uit de registratie blijkt dat hieraan door de contactfunctionarissen veel aandacht is besteed.

Behandelingsduur

Er is bij de start van het project geen maximale termijn van begeleiding vastgesteld. Een gevaar van dit ontbreken is dat een jongere te lang door het project wordt 'vastgehouden'. Aan de andere kant is een voordeel dat de ontwikkeling van een jongere langdurig kan worden gevolgd en dat indien nodig, snel actie kan worden ondernomen.

Van de cliënten van 1992 is onderzocht, gedurende welke periode zij door het project behandeld zijn. Voor 1993 is dit niet gebeurt, aangezien de hulpverlening aan veel cliënten nog niet is afgerond. Van de cliënten van 1992 is ongeveer 75% minder dan een half jaar cliënt van het project. Ruim de helft wordt gedurende één tot drie maanden geholpen. Een klein gedeelte, ongeveer 10% is langer dan negen maanden cliënt.

Het project slaagt erin een goede doorstroom van cliënten te bereiken. Het project wordt niet verstoort door grote aantallen jongeren die gedurende lange tijd in behandeling zijn.

3.5 Specifieke aspecten van de problematiek

Zonder inhoudelijk uitgebreid in te gaan op de door het project verrichte activiteiten, willen we enkele specifieke aspecten van de problematiek van Marokkaanse jongeren aan de orde stellen. Deze zaken zijn aan de orde gekomen gedurende het bestaan van het project.

Individuele aspecten

Een groot deel van de Marokkaanse jongeren heeft vertrouwen in de contactfunctionarissen. Jongeren beschouwen de contactfunctionaris als hulp en geven aan ondersteuning nodig te hebben omdat hun ouders deze vaak onvoldoende kunnen leveren. De behoefte aan informatie, motivatie en begeleiding is groot. Een voorbeeld: als de contactfunctionaris voorstelt de begeleiding na een periode van afbouw stop te zetten, vraagt een jongen of de contactfunctionaris hem toch nog wat langer wil helpen.

Bij een aantal jongeren is reeds op jonge leeftijd zichtbaar dat hun situatie zich zorgwekkend ontwikkelt. Reeds op 10 tot 12-jarige leeftijd hebben ze op allerlei terreinen problemen: ze komen in aanraking met de politie in verband met strafbare feiten en hebben te maken met problemen op school (er is soms zelfs sprake van schorsing of verwijdering). Ook hun thuissituatie is problematisch, al voldoet de situatie vaak niet aan het bestaande beeld: het optreden van de vader kenmerkt zich eerder door slapheid en besluiteloosheid dan door strengheid en straffen. De moeder staat vaak vierkant achter de jongen en is volkomen solidair met hem. Deze jongens weten zich te onttrekken aan autoriteiten of hulpverleners.

Het is opvallend dat een deel van de ouders (soms expliciet, vaak impliciet) aan-

geeft machteloos te zijn. Men begrijpt niet waarom een kind zich op een bepaalde manier gedraagt en is niet in staat dit gedrag positief te beïnvloeden. Deze situatie bestaat al vele jaren en men heeft alles geprobeerd: geslagen, gezwegen, verboden, geboden, beloond, gestraft, enzovoort. Dit proces eindigt soms in apathie en afstoting.

Structurele oorzaken van problemen

Veel Marokkaanse jongeren hebben problemen op school. De schoolkeuze gebeurt vaak op onjuiste of onduidelijke gronden, waardoor leer- of gedragsproblemen worden gegenereerd. Om deze redenen veranderen veel jongeren tussentijds van school. Er ontstaan achterstanden omdat leerlingen op een nieuwe school moeten wennen aan een ander systeem en omdat ze een nieuwe vriendenkring moeten opbouwen.

Scholen zijn weinig preventief gericht: ouders en preventieve hulpverlening worden soms te laat ingeschakeld. Scholen maar ook jongeren zoeken vaak de oplossing van een probleem in een verandering van school. Wanneer er niets gebeurt aan de achterliggende problematiek bestaat de kans dat de situatie alleen maar voortduurt en zelfs verergert.

Kenmerkend voor een deel van de groep jongens met politiecontacten is dat het eveneens niet goed gaat op school en dat zij ook thuis meer of minder ernstige moeilijkheden hebben. Meermalen blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek na een politiemelding, dat de betreffende jongere geschorst of reeds verwijderd is van school. Deze constatering heeft twee implicaties:

- een situatie van een jongere moet altijd integraal worden benaderd,
- de preventieve signaalfunctie van scholen en politie moet versterkt.

Groepsgedrag speelt een belangrijke rol bij het ontstaan van problemen van veel Marokkaanse jongens. Zij bevinden zich vaak met veel vrienden op straat. In deze groepen zijn grote onderlinge leeftijdsverschillen zichtbaar: jongens van 9 à 10 jaar trekken op met 18- tot 20-jarigen. Bovendien zijn deze groepen vaak eenzijdig samengesteld: er zitten weinig Nederlanders en meiden in. De ouderen zijn vaak de leiders en zij hebben een voorbeeldfunctie. Als deze leiders zich met criminaliteit bezig houden of afhaken van school, krijgen de jongsten al vroeg een slecht voorbeeld voorgeschoteld.

Hoewel volgens de uitgangspunten van het project essentieel is de Marokkaanse gemeenschap te betrekken bij de oplossing van problemen, liggen hier tegelijkertijd problemen. De spankracht van die gemeenschap is gering: het deskundige kader is klein en er bestaan onderlinge conflicten. Organisaties zijn vaak afhankelijk van de inzet van slechts enkele personen. Het ontbreekt de Marokkaanse gemeenschap zeker op buurt- en stadsdeelniveau aan voldoende kader waarmee ouders bereikt zouden kunnen worden.

Een moskee is vaak de enige organisatie om grotere groepen mensen te bereiken. Via een moskee kan echter niet de gehele gemeenschap bereikt worden: bepaalde groepen gaan niet (of niet regelmatig) naar een moskee en tussen moskeeën bestaan soms conflicten.

Bovendien is de medewerking van een imam van belang. Sommige imams staan ervoor open om in hun toespraken ook de situatie in Nederland en de mogelijke oplossingen aan de orde te laten komen. Anderen menen dat hun taak een puur religieuze is en beperken zich tot de uitleg van de koran. Weer andere imams zijn pas korte tijd in Nederland, zij kennen de taal niet en weten nog weinig van de Nederlandse samenleving.

Het blijkt ook voor het project moeilijk te zijn een vinger te krijgen achter de problematiek van Marokkaanse meisjes. Ook de aanstelling van een vrouwelijke contactfunctionaris heeft niet tot veel extra aanmeldingen geleid.

Er zijn signalen dat meisjes op de volgende terreinen problemen hebben:

- het absolute schoolverzuim; veel meisjes zouden van hun ouders niet naar school mogen;
- de vrijheid; sommige meisjes vinden dat ze van hun ouders te weinig ruimte krijgen, zij gaan bijvoorbeeld stiekem uit of gaan niet gelijk naar huis als de school is afgelopen;
- uithuwelijking kan soms leiden tot wegllopen.

Wel slaagt de vrouwelijke medewerker er beter in moeders van jongeren te benaderen. Hoewel in een aantal gevallen zeker overleg tussen een mannelijke functionaris en een moeder mogelijk is gebleken, bestaan er minder weerstanden voor overleg tussen een vrouwelijke medewerker en een moeder.

Culturele aspecten

Bij enkele jongeren met een serieuze (gedrags)problematiek speelt de mystiek een rol. Sommige Marokkanen geloven in geesten of demonen⁸. Deze geesten zijn onzichtbaar en treffen mensen soms uit wraak. Volgens enkele ouders van cliënten worden de problemen van hun kind door dergelijke geesten veroorzaakt. Men zoekt oplossingen bij bepaalde genezers of heiligen, zowel in Nederland als Marokko, aan wie bepaalde magische krachten worden toegeschreven. Door bezweringen en formules zouden dezen erin slagen de geesten te verjagen.

Bij veel Marokkaanse ouders overheerst een gevoel van wantrouwen ten opzichte van de Nederlandse samenleving. Men is bang ooit het land uitgezet te worden als ongewenst vreemdeling. Men voelt zich vaak gediscrimineerd, in sommige gevallen niet ten onrechte. Bovendien heeft men vaak grote bezwaren tegen de inrichting van de maatschappij en herkent men zich daarin niet: er is teveel vrijheid, vooral ook voor de kinderen.

⁸ Zie bijvoorbeeld: Van vreemde herkomst, Achtergronden van Turkse en Marokkaanse landgenoten, R. Peters (red.), Houten, Unieboek bv, 1987 en Omgaan met Marokkanen, Ph. J. van der Meer, Deventer, Van Loghum Slaterus, 1984.

4 De samenwerking binnen de netwerken

Het PMJ maakt gebruik van een breed netwerk. Zonder de details te noemen, gaan we in op de samenwerking binnen netwerken op de volgende terreinen:

- de Marokkaanse gemeenschap;
- het onderwijs;
- politie en justitie;
- de jeugdhulpverlening;
- het welzijnsveld.

Steeds zal aan het eind van elke beschrijving een korte waardering van de samenwerking vanuit het standpunt van het project worden gegeven.

4.1 De Marokkaanse gemeenschap

In Osdorp bestaan drie Marokkaanse organisaties, namelijk:

- de moskee El Houda;
- de moskee Islam;
- de vereniging Marhaba.

Door het PMJ is vanaf het begin gestreefd naar goede contacten en samenwerking met deze organisaties. Ten aanzien van de moskeeën gebeurde dit vanuit de gedachte dat de religie aangewend kan worden bij de ondersteuning in de richting van ouders. Veel Marokkanen immers zijn islamiet en bezoeken regelmatig de moskee.

Bovendien is de steun van deze zelforganisaties onontbeerlijk wanneer men hulp wil bieden aan een grote groep Marokkaanse jongeren en hun ouders. Zonder die steun bestaat het gevaar dat het project op een eiland terecht komt en misschien zelfs tegengewerkt zou worden. Vertrouwen van de Marokkaanse gemeenschap in de contactfunctionarissen en de activiteiten die zij ondernemen is van groot belang. In dit verband is het van belang dat de contactfunctionarissen een neutrale en onafhankelijke positie in kunnen nemen. Het project is daarin geslaagd.

Er is een goede relatie opgebouwd met de besturen van beide moskeeën en met de imam die aan één ervan verbonden is.

Met de imam is onder andere gesproken over aspecten die van belang zijn bij de opvoeding van kinderen in de Nederlandse samenleving. Dit thema is door de imam meermalen aan de orde gesteld in zijn wekelijkse toespraken in de moskee. De contactfunctionaris brengt regelmatig op vrijdag een bezoek aan de moskeeën. Bovendien is via de moskeeën voorlichting gegeven aan ouders. Op een bijeenkomst over de opvoeding van Marokkaanse kinderen in de Nederlandse samenleving waren ongeveer 40 vaders aanwezig. Daarnaast heeft de contactfunctionaris aan vaders voorlichting verstrekt over enkele algemene onderwerpen, zoals de rol van de politie en het functioneren van het onderwijs. Aangezien vrouwen niet via de moskee bereikt kunnen worden, is door de vrouwelijke contactfunctionaris een voorlichtingsmiddag georganiseerd via vrouwencentrum Xenia.

Tevens is in 1992 een discussieavond belegd over de problematiek van Marokkaanse jongeren. Ruim 20 Marokkaanse vaders discussieerden onder leiding van de contactfunctionaris met de voorzitter en de wethouder Welzijn en Onderwijs van het stadsdeel.

De contacten met de moskeeën hebben geleid tot vragen in de richting van het project die niet direct tot haar werkterrein behoren. In het belang van een goede relatie is hier soms op ingegaan. Zo zijn op verzoek van een moskeebestuur algemene adviezen verstrekt in verband met de aanstelling van een imam.

Marhaba is een organisatie van Marokkanen die activiteiten organiseert voor kinderen; het gaat vooral om taal- en koranlessen. Aan deze activiteiten wordt regelmatig door tientallen kinderen deelgenomen. Met Marhaba heeft het project een goede relatie. In september 1993 is overleg gestart in verband met het opzetten van een wekelijks spreekuur op woensdagmiddag bij deze organisatie. Inmiddels is een aantal malen spreekuur gehouden, maar behalve een aantal gesprekken van algemene aard heeft dit nog geen concrete vragen van ouders en jongeren of aanmeldingen opgeleverd.

Voor het PMJ heeft de goede relatie met deze organisaties positief gewerkt. Via deze contacten is vertrouwen opgebouwd bij de Osdorpse Marokkanen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat individuele ouders aangeven de contactfunctionaris te kennen via de moskee. De contacten met de imam en de moskee-bestuurders leveren een duidelijke ingang naar de achterban. Bovendien wordt contactfunctionaris door bestuurders van zelforganisaties op de hoogte gesteld van wat er gaande is binnen de Marokkaanse gemeenschap in Osdorp.

Hoewel het PMJ het belang van inschakeling van de eigen gemeenschap nastreeft, moet tegelijkertijd geconstateerd worden dat de organisatiegraad van die gemeenschap gering is. Het actieve kader is gering van omvang en heeft veelal onvoldoende kennis en deskundigheid voor het opzetten van structurele activiteiten. Ondersteuning van de zelforganisaties is noodzakelijk om dit potentieel beter te kunnen benutten.

4.2 Het onderwijs

Basisonderwijs

Aangezien jongeren vanaf 10 jaar tot de doelgroep van het PMJ behoren, heeft het PMJ haar activiteiten ook gericht op basisscholen. Mensen van basisscholen zeggen niet vaak te maken te hebben met Marokkaanse leerlingen die problemen hebben en die voor verwijzing naar het project in aanmerking komen. Hierbij geeft men wel aan weinig zicht te hebben op het gedrag van de leerlingen buiten schooltijd en buiten het schoolplein.

Hoewel een aantal basisscholen meermalen door de projectmedewerkers bezocht is, worden nauwelijks aanmeldingen verricht. Het geringe aantal instromers via dit kanaal kan mogelijk door de volgende aspecten verklaard worden:

- er manifesteren zich weinig problemen bij jongeren van deze leeftijdscategorie;
- bestaande problemen worden onvoldoende herkend;
- basisscholen zijn terughoudend bij het inschakelen van hulpverlenende organisaties voor probleemgevallen.

Speciale aandacht is geschonken aan de Sternhove, een school waar zeer veel Marokkaanse leerlingen naartoe gaan. Op het aanbod van het project om in samenwerking met de afdeling onderwijs van het stadsdeel een voorlichtingsavond over het Nederlandse onderwijssysteem voor Marokkaanse ouders te organiseren, heeft deze school geen gebruik gemaakt. Argument hiervoor was dat Marokkaanse leerlingen in dat geval anders behandeld zouden worden dan de overige leerlingen.

Voortgezet onderwijs

Aangezien er geen samenwerkingsverband voor scholen van voortgezet onderwijs in Osdorp (of Amsterdam-west) bestaat, is met deze scholen vanaf de aanvang van het PMJ apart contact gelegd. De samenwerking met scholen voor voortgezet onderwijs in en om Osdorp is over het algemeen goed en heeft op verschillende manieren vorm gekregen, namelijk:

- structurele deelname van contactfunctionarissen aan overleggen waar probleem-leerlingen worden besproken;
- incidentele contacten van projectmedewerkers met mentoren en begeleiders van een school in verband met hulpverlening aan een jongere;
- het houden van een spreekuur op een school door een contactfunctionaris.

De eerste vorm van samenwerking is de meest vergaande. De verzuim-overleggen (ook wel zorgbreedte-commissies genoemd) vinden gemiddeld één keer per maand plaats. Leerlingen die verzuimen of andere vormen van probleemgedrag vertonen worden besproken en er worden afspraken gemaakt over te ondernemen acties.

Marokkaanse jongeren met individuele problemen worden via dit orgaan aangemeld bij het project en over ondernomen activiteiten en bereikte resultaten wordt informatie door de contactfunctionarissen teruggekoppeld. Groot voordeel van een dergelijk overleg voor het project is dat er heel snel zaken gedaan kunnen worden. Nadeel is dat er vaak enige tijd overheen gaat voordat de problemen van een leerling worden aangepakt.

Op de Hovy-Calvijn scholengemeenschap, het Patrimonium en het Florens-college (een agrarische opleiding voor jongeren in de leeftijd van 12 tot 16 jaar) neemt één van de contactfunctionarissen aan het verzuim-overleg deel. Datzelfde gebeurde in schooljaar 1992/93 op het Caland-lyceum (de grootste school voor voortgezet onderwijs in Osdorp), maar vanaf september 1993 onderhouden de contactfunctionarissen direct contact met de studieleiders van het Caland-lyceum. Het project achtte deelname aan het verzuimoverleg op deze school niet langer noodzakelijk omdat er veel niet-Marokkaanse leerlingen worden besproken en omdat melding buiten het overleg om sneller kan verlopen.

Met andere scholen in de omgeving van stadsdeel Osdorp heeft minder structurele samenwerking plaatsgevonden. Dit betekent niet dat er in die gevallen weinig contacten zijn. Integendeel, zeker wanneer meerdere leerlingen van een school behoren tot de cliëntèle van het project zijn de contacten intensief. Soms leidt dit ook weer tot nieuwe aanmeldingen door de betreffende school.

Met de volgende scholen voor voortgezet onderwijs is zo'n incidentele relatie opgebouwd: Dominicus Savio, Scholengemeenschap Westelijke Tuinsteden, Derkinderenschool en het Mondriaan-lyceum.

Ook met het Nova-college (voorheen de J.W. Willemsen/Prinses Irene-school) is de relatie incidenteel, al is aan deze school extra aandacht geschonken aangezien veel Marokkaanse leerlingen uit Osdorp deze school bezoeken. Er zijn met de directie afspraken gemaakt over aanmelding van leerlingen. Deze zijn door de projectmedewerkers in samenwerking met medewerkers van het Perspectiefproject voor Marokkaanse Jongeren afgestemd met de vergadering van leerlingbegeleiders. Ondanks deze afspraken hebben er door deze school geen aanmeldingen plaatsgevonden bij het project.

Ook wordt incidenteel samengewerkt met enkele scholen voor speciaal onderwijs in Amsterdam, te weten de mr. de Jonghschool, de Wetering en de Poort. Daarnaast zijn er contacten met scholen met veel allochtone leerlingen, namelijk het Europa-college (kmbo), de Montelbaen (onderdeel van streekschool Elandsstraat) en streekschool Westerstraat.

Van deze laatste drie is samenwerking met de Montelbaen het meest intensief. Aangezien meerdere cliënten van het project op deze school zitten, is in overleg in schooljaar '92/'93 een twee-wekelijks spreekuur op deze school ingesteld. Eén van de contactfunctionarissen spreekt op school met leerlingen en overlegt met de schoolbegeleiders. In dit overleg kunnen aanmeldingen plaatsvinden en wordt de school ingelicht over de door de contactfunctionaris ondernomen activiteiten voor een jongere.

Voor het PMJ geldt dat de samenwerking met de scholen voor voortgezet onderwijs positief verloopt. Scholen melden regelmatig leerlingen aan, waarbij het project van achtergrond-informatie wordt voorzien. Ook wordt door de contactfunctionaris met de school van de jongere overleg gepleegd als deze door een andere instantie is aangemeld. Er vindt een goede informatie-uitwisseling plaats.

Scholen voor voortgezet onderwijs zijn in het algemeen open in de richting van het PMJ. Men stelt prijs op de inspanningen van de contactfunctionarissen en doet vaak later voor andere leerlingen een beroep op het project.

Ook zijn scholen in het algemeen bereid mee te werken aan oplossingen bijvoorbeeld plaatsing op een nieuwe school of handhaving van een leerling met problemen op voorwaarde van begeleiding van het project. Om dit soort problemen te voorkomen zouden scholen de mogelijkheden van het project nog beter kunnen benutten door nog eerder tot inschakeling van de contactfunctionarissen over te gaan.

Met scholen voor basisonderwijs werkt het project incidenteel samen, een structurele samenwerking is niet van de grond gekomen.

Netwerk-west

In Amsterdam-west functioneert vanaf begin 1992 een netwerk waarin gestreefd wordt naar coördinatie van hulpverlening aan leerplichtige leerlingen. Een deel van de jongeren die hier aan de orde komen is van Marokkaanse herkomst. Eén van de contactfunctionarissen neemt deel aan dit netwerk. Omdat hier vooral jongeren met een zwaardere problematiek aan de orde komen, is de deelname vanuit het PMJ vrij passief. Toch heeft het project hier enkele jongeren met een zwaardere problematiek aangemeld en brengt de contactfunctionaris zijn deskundigheid in ten aanzien van de Marokkaanse leerlingen die ter sprake komen.

Deelname aan het netwerk-west is voor het project zinvol. Op de maandelijkse bijeenkomsten worden relevante contacten gelegd die bij de individuele hulpverlening worden benut, bijvoorbeeld ingeval van doorverwijzing van een cliënt.

Leerplichtambtenaar

Osdorp heeft een leerplichtambtenaar die tot taak heeft schoolverzuim van leerplichtige leerlingen tegen te gaan. Aangezien de doelgroep van deze ambtenaar en die van het project een zekere overlap vertoont, zijn samenwerkingsafspraken opgesteld. Eén van die afspraken is een twee-wekelijks overleg over leerlingen die tot de doelgroep van het project behoren. In verband met tijdgebrek van de leerplichtambtenaar is dit overleg slechts incidenteel gevoerd.

In 1992 heeft de leerplichtambtenaar van Osdorp veel jongeren bij het project aangemeld. In 1993 is dat aantal veel geringer. Dit valt vooral te verklaren vanuit het feit dat het project geen aanmeldingen vanuit de leerplichtadministratie heeft geaccepteerd en omdat bij een aantal scholen een directe ingang is gecreëerd.

In individuele gevallen waarbij zaken op het terrein van de leerplicht aan de orde komen (bijvoorbeeld bij het zoeken van een nieuwe school na verwijdering) wordt de leerplichtambtenaar ingeschakeld en vindt overleg plaats.

Voor het PMJ is de aanmelding van jongeren door de leerplichtambtenaar in 1992 van belang geweest. In 1993 is de afstand tussen het project en deze ambtenaar groter en wordt meer incidenteel samengewerkt. Uit de samenwerking is niet het maximale rendement gehaald en deze zou verder uitgebouwd moeten worden.

4.3 Politie en justitie

Politie

De samenwerking met de politie in Osdorp is zeer traag op gang gekomen. In 1992 zijn geen specifieke aanmeldingen verricht door het tienerteam, de afdeling jeugd van de politie van district 6 waaronder Osdorp ressorteert⁹. Aangezien het project criminaliteitspreventie als voornamelijk doelstelling heeft en ook de politie in de begeleidingscommissie participeert, vormde dit aanvankelijk een belangrijk knelpunt. De districtsleiding heeft zich steeds ingespannen om de samenwerking tussen tienerteam en project tot stand te brengen. Door de leiding werden bijvoorbeeld enkele jongeren naar het project doorverwezen. Ook zijn in november 1992 met haar de volgende afspraken gemaakt:

- wekelijks bezoekt de contactfunctionaris het politiebureau; hierbij meldt het tienerteam Osdorpse jongeren aan en vindt terugkoppeling plaats;
- spoedeisende gevallen worden telefonisch of per fax doorgegeven aan de contactfunctionarissen zodat snel actie kan worden ondernomen.

In 1993 heeft de samenwerking tussen het tienerteam en het project dan toch vorm gekregen. Eén van de contactfunctionarissen bezoekt aanvankelijk wekelijks het politiebureau waarbij jongeren worden aangemeld. In verband met de door de politie geconstateerde daling in het aantal aanhoudingen van Marokkaanse jongeren vindt vanaf april 1993 een twee-wekelijks bezoek plaats. Jongeren uit Osdorp die in verband met strafbare feiten met de politie in aanraking zijn gekomen, worden dan aangemeld. Regelmatig worden de door de contactfunctionaris ondernomen activiteiten schriftelijk teruggekoppeld naar het tienerteam en de ontwikkelingen in de situatie van jongeren besproken.

Op initiatief van het PMJ is ook het Perspectiefproject voor Marokkaanse jongeren in deze afspraak betrokken.

Door de politie is niet gebruik gemaakt van de mogelijkheid om spoedeisende gevallen direct aan het PMJ door te geven, zodat de contactfunctionaris de hulpverlening reeds op het politiebureau kan starten. Als redenen hiervoor noemt de politie;

- jongeren worden soms al door anderen bezocht, bijvoorbeeld door een advocaat of door medewerkers van de jeugdreclassering;
- inschakeling van de contactfunctionaris kost de politie extra tijd terwijl er een maximum periode is om verdachten voor onderzoek vast te houden;
- het PMJ is niet 24 uur per dag bereikbaar.

Ook is de deskundigheid van de contactfunctionarissen bijvoorbeeld bij de benadering door de politie van ouders van aangehouden jongeren niet of nauwelijks benut. De politie vraagt geen adviezen aan de contactfunctionaris, laat staan dat deze

⁹ Het tienerteam heeft in 1992 wel een lijst overhandigd van namen met jongeren die op een plein buiten Osdorp overlast veroorzaken. Hoewel deze jongeren niet tot de doelgroep behoren, heeft de toenmalige contactfunctionaris toch tijd in hen geïnvesteerd: een aantal van hen is benaderd en gewezen op de gevolgen van hun gedrag.

wordt ingeschakeld als ouders ervan in kennis gesteld worden dat hun kind verdacht wordt van een strafbaar feit.

Voor het project is het positief dat de doorverwijzing door het tienerteam na druk vanuit de politieleiding in 1993 op gang is gekomen. Deze samenwerking kan worden uitgebouwd door het PMJ in te schakelen bij jongeren die voor de eerste of tweede maal worden aangehouden en die nog op het politiebureau zitten. De politie maakt vooralsnog geen gebruik van de deskundigheid van het project. Door inzet van de contactfunctionarissen kunnen onduidelijkheden tussen politie en ouders worden weggenomen. Dit kan weer bijdragen tot een effectievere reactie van ouders op het politiecontact van hun kind en terugdringing van de recidive.

Openbaar Ministerie

Gezien de problemen die de doorverwijzing vanuit de politie in 1992 opleverde, is in de loop van dat jaar nauwere samenwerking met het openbaar ministerie (OM) gezocht. Er is afgesproken, dat de officier van justitie bij afdoening van liggende zaken en bij voorgeleidingen nagaat, of het Marokkaanse minderjarigen uit Osdorp betreft. De namen van deze jongeren worden vervolgens doorgegeven aan de contactfunctionaris.

Door het OM zijn evenwel noch in 1992, noch in 1993 jongeren aangemeld. Een verklaring hiervoor is dat het OM in het algemeen te maken heeft met jongeren met een zwaardere problematiek dan de doelgroep van het project. Bovendien is de noodzaak van deze afspraak komen te vervallen omdat de politie in 1993 wel jongeren aanmeldt.

De samenwerking met het OM is zinvol voor het project. In de begeleidingscommissie heeft het OM er steeds op aangedrongen dat het tienerteam van de politie mee gaat werken en voor aanmeldingen zorgt. Gezien de doelgroep van het project ligt nauwere samenwerking met het OM minder voor de hand.

Raad voor de Kinderbescherming

Gedurende het eerste jaar van het project is meermalen gebleken dat een jongere een gezinsvoogd heeft terwijl dit niet bij het project bekend is. Om te voorkomen dat allerlei zaken dubbel gedaan zouden worden, dat instanties tegen elkaar in zouden werken of dat juist lacunes zouden ontstaan is naar structurele afstemming met de Raad voor de Kinderbescherming gezocht. Dit gebeurde mede op aandrang van het Openbaar Ministerie.

In juni 1993 is een convenant tussen het PMJ en de Raad voor de Kinderbescherming ondertekend. Hierbij is ook het Perspectiefproject voor Marokkaanse Jongeren betrokken. Doel van dit convenant is een betere afstemming en coördinatie van de hulpverlening aan Marokkaanse jongeren. De belangrijkste afspraken zijn:

- Het PMJ geeft door aan de Raad welke jongeren door de politie bij haar zijn aangemeld. Indien een jongere bij de Raad bekend is, worden afspraken gemaakt over verdere hulpverlening. Als dat niet het geval is, blijft de Raad afzijdig en zorgt het project voor begeleiding.
- De Raad kan een gericht verzoek doen aan het PMJ om een jongere te begeleiden.
- De Raad kan vragen om rapportage over een jongere ten behoeve van de officier van justitie of de kinderrechter; het project voldoet aan zo'n verzoek mits de betrokkene tot de doelgroep behoort.

In september 1993 is met de daadwerkelijke uitvoering van deze afspraken begonnen. Na een korte start-periode is de uitwisseling van informatie goed op gang gekomen. Het project geeft per fax de namen van door de politie aangemelde

jongeren door en de Raad reageert snel telefonisch of schriftelijk. In een vroegtijdig stadium vindt thans afstemming plaats.

Gevallen waarin tot directe coördinatie door de Raad moest worden overgegaan hebben zich nog niet voorgedaan. Ook is het project nog niet gevraagd te rapporteren over een bepaalde jongere.

Het PMJ is tevreden over de samenwerking met de Raad voor de Kinderbescherming. In de toekomst kan deze mogelijk worden uitgebouwd in het kader van deskundigheidsbevordering.

4.4 De jeugdhulpverlening

Instellingen voor jeugdhulpverlening

In het westelijke gedeelte van Amsterdam is een aantal onderdelen van instellingen voor jeugdhulpverlening gevestigd. Door het project zijn vooral contacten gelegd met het PPI dat buitenschoolse opvang van jongeren verzorgt en de afdeling Jeugdzorg van de RIAGG. Op deze wijze is een netwerk voor gerichte doorverwijzing opgebouwd. Naar beide instellingen en vooral naar het PPI vinden begeleide doorverwijzingen plaats.

Daarnaast heeft de contactfunctionaris regelmatig contact over cliënten met medewerkers van voogdij-instellingen. Het valt daarbij op dat deze instellingen vaak weinig weten van hun cliënten en door de grote case-load nauwelijks toekomen aan zinvolle hulpverlening.

Projecten voor jeugdhulpverlening

Ook met een aantal projecten op het terrein van de jeugdhulpverlening wordt samengewerkt, waarvan de belangrijkste zijn het Perspectiefproject voor Marokkaanse jongeren en het project Nieuwe Perspectieven voor Jongeren op Achterstand.

In verband met afstemming tussen het PMJ en het in 1992 gestarte Perspectiefproject voor Marokkaanse jongeren is overlegd met ambtenaren van de gemeente Amsterdam. Na de start van dit project heeft beleidsmatige afstemming met het Sociaal-agogisch Centrum dat voor het project verantwoordelijk is, plaatsgevonden. Tevens nemen het hoofd van de afdeling Welzijnsbeleid en (tot oktober 1993) ook de coördinator van het PMJ deel aan de begeleidingscommissie van het Perspectiefproject.

Om te voorkomen dat jongeren door beide projecten worden geholpen (dit is niet ondenkbaar bijvoorbeeld omdat veel jongeren uit Osdorp in het werkgebied van het Perspectiefproject naar school gaan), is er regelmatig overleg tussen de coördinatoren van beide projecten. Hierbij staat centraal dat jongeren die in Osdorp wonen voor PMJ zijn en jongeren uit Geuzenveld/Slotermeer en Slotervaart/Overtoomse Veld voor het Perspectiefproject.

De Osdorpse contactfunctionarissen hebben enkele dagen stage gelopen bij het Perspectiefproject en er vindt regelmatig overleg plaats over individuele jongeren.

Ook met het project Nieuwe Perspectieven voor Jongeren op Achterstand wordt samengewerkt door het PMJ. De coördinatoren van beide projecten voeren regelmatig overleg en er hebben enkele doorverwijzingen naar dit project plaatsgevonden.

Samenwerking tussen het PMJ en instellingen en projecten voor jeugdhulpverlening is goed. Er vindt overleg en samenwerking plaats op het niveau van de uitvoering en de coördinatie; in enkele gevallen ook op beleidsniveau. Deze samenwerking is

van belang voor het project omdat het snelle en effectieve doorverwijzing van cliënten mogelijk maakt. Bovendien betekent het dat de contactfunctionarissen via individuele bemiddelingen aandacht kunnen besteden aan deskundigheidsbevordering bij instellingen.

4.5 Het welzijnsveld

Welzijnsinstellingen

Met de welzijnsstichting Impuls vindt vanaf de start van het project regelmatig overleg plaats, onder meer met betrekking tot de afstemming van activiteiten die voor jongeren worden ondernomen. Het gaat in concreto om sportactiviteiten, zoals de sportervaringsploeg en de organisatie van een zaalvoetbal-toernooi.

Mede naar aanleiding van een vraag vanuit het PMJ is door Impuls in Osdorp een groep voor huiswerkbegeleiding opgezet.

Met de buurtconciërge die bij Impuls is aangesteld vindt regelmatig overleg plaats. De buurtconciërge heeft een signaalfunctie in de richting van het project. Er is bijvoorbeeld melding gemaakt van groepen rondhangende jongeren die overlast veroorzaken. De contactfunctionaris heeft enkele jongeren benaderd en vervolgens is de imam verzocht in de moskee aandacht aan deze problematiek te schenken.

De vrouwelijke contactfunctionaris heeft contact gelegd met organisaties die actief zijn voor (migranten)vrouwen in Osdorp. In vrouwencentrum Xenia is bijvoorbeeld voorlichting gegeven aan groepen Marokkaanse moeders. Ook met Sindibad, een speelzaal voor Marokkaanse peuters is contact gelegd.

De samenwerking met welzijnsinstellingen in Osdorp is goed. Er vindt regelmatig informatie-uitwisseling plaats. Het bestaan van het PMJ is bekend bij deze instellingen en het project heeft ook in deze sector een plaats ingenomen. Bovendien is het nuttig dat het project op de hoogte is van activiteiten die voor haar doelgroep worden georganiseerd, zodat jongeren (en hun ouders) daarnaar kunnen worden verwezen. De contacten met deze instellingen hebben nauwelijks geleid tot concrete aanmeldingen.

SEZO

Met de SEZO waaronder het Algemeen Maatschappelijk Werk en de Sociaal Raadsliden ressorteren, zijn afspraken gemaakt over wederzijdse doorverwijzing. In de praktijk hebben enkele doorverwijzingen plaatsgevonden. Incidenteel is overlegd over de gezinssituatie van individuele jongeren met maatschappelijk werkers. In verband met de aanstelling van de vrouwelijke contactfunctionaris bij de SEZO vindt een maandelijks afstemmingsoverleg plaats.

Door het project wordt met de SEZO vooral op incidentele basis samengewerkt en dat gaat naar tevredenheid.

5 De effecten van het project

5.1 Onderzoeksinstrumenten

Bij de evaluatie van een project als het PMJ is het van belang om antwoord te geven op de vraag wat het effect is van de activiteiten op het gedrag van de cliënten. Het gedrag van jongeren en de ontwikkeling daarin wordt door zeer veel factoren mede bepaald, onder andere door vrienden en door de relatie met familie (vooral ouders) en leraren op school. Ook zaken als de sfeer op school en het handelen van de politie bij een strafbaar feit spelen een rol. Het optreden van de contactfunctionaris is vaak niet meer dan een klein onderdeel van dit complexe geheel. Niet alle eventuele veranderingen in het gedrag van cliënten kunnen dan ook zonder meer aan de project-activiteiten worden toegeschreven. Het effect van deze activiteiten is moeilijk te isoleren.

Bovendien levert het tijdstip van de evaluatie beperkingen op. Zij sluit direct aan op de ondernomen activiteiten zodat slechts effecten op de korte termijn in kaart kunnen worden gebracht. De vraag of eventuele gedragsveranderingen zich ook op de langere termijn bestendigen, kan niet worden beantwoord.

Met in achtneming van deze kanttekeningen, gaan wij in dit hoofdstuk in op de korte-termijn effecten van het project.

Allereerst wordt in 5.2 onder meer op basis van afsluitingsgegevens uit het registratiesysteem en informatie van de contactfunctionarissen een beoordeling gegeven van de effecten van het project op de totale situatie van de cliënten. Daarnaast biedt een nieuw onderzoeksinstrument inzicht in functioneringsniveaus van jongeren op diverse terreinen. Dit instrument is ontwikkeld in samenwerking met enkele andere door het ministerie van Binnenlandse Zaken gesubsidieerde preventieprojecten. In het systeem is de mogelijkheid ingebouwd om ontwikkelingen in het functioneren van jongeren vast te leggen op de vier terreinen waarop het PMJ zich concentreert, namelijk:

- de school;
- criminaliteit (de politie);
- het gezin;
- de vrije tijd.

Indien tijdens het hulpverleningstraject blijkt dat zich op (één van) deze terreinen bij een jongere problemen voordoen, wordt overgegaan tot categorisering en wordt een bepaald functioneringsniveau toegekend door de contactfunctionarissen. Dit gebeurt aan de hand van informatie van jongeren zelf en van sleutelpersonen zoals hun ouders, de leraar en mentor op school, politiefunctionarissen, enzovoort. Ook eigen waarnemingen van de contactfunctionarissen zijn van belang.

De categorisering vindt op twee momenten plaats zodat een beginsituatie (meestal het moment van aanmelding bij het project) en een eindsituatie (meestal het moment van uitstroom) in de registratie wordt vastgelegd. Op beide momenten wordt op grond van dezelfde (impliciete) criteria een beoordeling gegeven. Door een vergelijking van het begin- en de eindniveau kunnen ontwikkelingen in de situatie zichtbaar gemaakt worden. Behalve verschuivingen voor de gehele groep worden ook veranderingen per individu weergegeven. Aan de categorisering kunnen geen absolute conclusies worden verbonden, maar wel trends gesignaleerd. Ook hier geldt de beperking dat het registratiesysteem geen volledig beeld geeft van alle ontwikkelingen. Bovendien gaat het in een aantal gevallen over een beperkt aantal jongeren. De trends worden in 5.3 beschreven.

Tenslotte is aan de hand van interviews onderzoek gedaan naar de effecten van het project. Er zijn interviews gehouden met ouders van cliënten waarbij hun oordeel over het project centraal staat¹⁰.

In verband met de beschikbare tijd is slechts een deel van de ouders benaderd.

Deze zijn a-select gekozen uit de groep cliënten van 1993 die voldoet aan één van de volgende criteria:

- de hulpverlening aan de cliënt is afgesloten of;
- de cliënt is uiterlijk 1 augustus 1993 ingestroomd en nog steeds in behandeling bij het project.

In totaal zijn elf ouders door de onderzoekers geselecteerd; zij zijn door één van de contactfunctionarissen persoonlijk uitgenodigd (telefonisch of via een huisbezoek) voor een interview. Vervolgens zijn schriftelijk afspraken gemaakt over tijdstip en plaats van het interview. De respons van ouders was zeer groot: met tien van de geselecteerden is door de onderzoeker een gesprek gevoerd, één interview ging niet door in verband met ziekte van de betrokkene. De interviews vonden plaats aan de hand van een lijst met aandachtspunten (zie bijlage 2). De resultaten van deze gesprekken geven we in 5.4.

5.2 Het effect op de totaalsituatie van de cliënten

Afsluitgegevens

Het project streeft ernaar de periode van hulpverlening zo kort mogelijk te houden. In het teamoverleg wordt bij de case-bespreking vastgesteld op welk moment overgegaan kan worden tot beëindiging van het hulpverleningscontact. Per 1 november 1993 is voor 93 jongeren (dat is 73 %) de hulpverlening beëindigd. In de registratie zijn de redenen van uitstroom van cliënten vastgelegd, in tabel 9 worden deze weergegeven.

Tabel 9: Reden uitstroom cliënten uit 1992 en 1993

Reden uitstroom	Absoluut	%
Probleem opgelost	52	56
Jongere ongemotiveerd	14	15
Jongere overgedragen	11	12
Jongere niet bereikbaar	4	4
Overige redenen	12	13
Totaal	93	100

Uit deze tabel wordt het volgende beeld zichtbaar.

- In ruim de helft van de gevallen wordt de bemoeienis van het project beëindigd omdat het probleem van de jongere is opgelost. Hiervan is sprake bij school- en gezinsproblemen, maar ook bij jongeren die na een politiecontact geen recidivegedrag vertonen. De hele situatie van de cliënt wordt hierbij in ogenschouw genomen.

10 Interviews met vertegenwoordigers van het netwerk van het project zijn in verband met een onafhankelijk oordeel gevoerd door onderzoeksbureau Van de Bunt, dat er afzonderlijk over rapporteert.

- Een gedeelte van de jongeren (14) blijkt niet geïnteresseerd in de hulp van het project en na enkele mislukte pogingen worden geen verdere activiteiten in hun richting ondernomen. Het gaat hier vooral om jongeren uit de hoogste leeftijdscategorieën. Deze ongemotiveerdheid is soms al bij aanmelding aanwezig en soms ontstaat zij in de loop van het hulpverleningsproces.
- Elf jongeren zijn overgedragen aan andere instellingen. Het gaat om instellingen en projecten voor jeugdhulpverlening, te weten: het PPI, het RIAGG, de Raad voor de Kinderbescherming, het Perspectiefproject voor Marokkaanse Jongeren en het project Nieuwe Perspectieven voor Jongeren op Achterstand.
- Een aantal jongeren zijn volgens de registratie uitgestroomd om 'andere redenen'. Het gaat voornamelijk om jongeren die zijn aangemeld omdat zij volgens de leerplichtadministratie niet naar school zouden gaan. Bij huisbezoek is gebleken dat zij wel een school bezoeken.

Beschrijving van de totaalsituatie van cliënten

Aan de hand van de wekelijkse teambesprekingen, van observaties van de onderzoeker en van extra mondelinge informatie van de contactfunctionarissen is het effect van de ondernomen projectactiviteiten op de totaalsituatie van de cliënten in kaart gebracht. Het gaat hierbij om de situatie van 118 jongeren; van de 127 cliënten zijn er immers negen zowel in 1992 als in 1993 in de registratie opgenomen. Hierbij wordt het beeld bevestigd dat de beschrijving van de registratiegegevens oplevert.

Bij 68 jongeren, dat is 58 %, zijn positieve ontwikkelingen zichtbaar. Bij een vergelijking tussen de begin- en eindsituatie blijkt dat hun situatie is verbeterd. Dit geldt op alle terreinen, zowel op school, thuis als in hun vrije tijd.

Bij 23 jongeren, dat is 19 %, moeten we iets minder optimistisch zijn. Hoewel het redelijk met deze jongeren gaat, zijn er signalen dat hun situatie (nog) niet optimaal is. Een deel van hen loopt kans in de toekomst opnieuw een beroep te moeten doen op het project.

Met zes jongeren gaat het matig en met acht slecht (samen 7%). In de totaalsituatie van deze jongeren zijn geen verbeteringen zichtbaar, integendeel, bij enkelen gaat het op diverse terreinen slechter. Van hen is een deel doorverwezen naar andere vormen van hulpverlening, maar voor enkelen is het project ook daarin niet geslaagd. De activiteiten voor deze categorie kunnen als niet-effectief worden beschouwd.

Voor een categorie van 13 jongeren (11 %), is de ontwikkeling van de totaalsituatie onbekend gebleven. Deze groep is buiten het beeld van de contactfunctionarissen geraakt, deels omdat hun problematiek zeer gering is. Anderen verkeren in een slechte situatie en het is niet onmogelijk dat zich daarin verdere verslechtingen hebben voorgedaan.

5.3 Ontwikkelingen in het functioneren van jongeren per terrein

Functioneren op school

Van een groot aantal cliënten is het niveau van functioneren op school vastgelegd voorzover zich daarin problemen voordoen. Jongeren met wie het de gehele periode goed gaat op school worden hier niet behandeld. Er is op drie items gescoord:

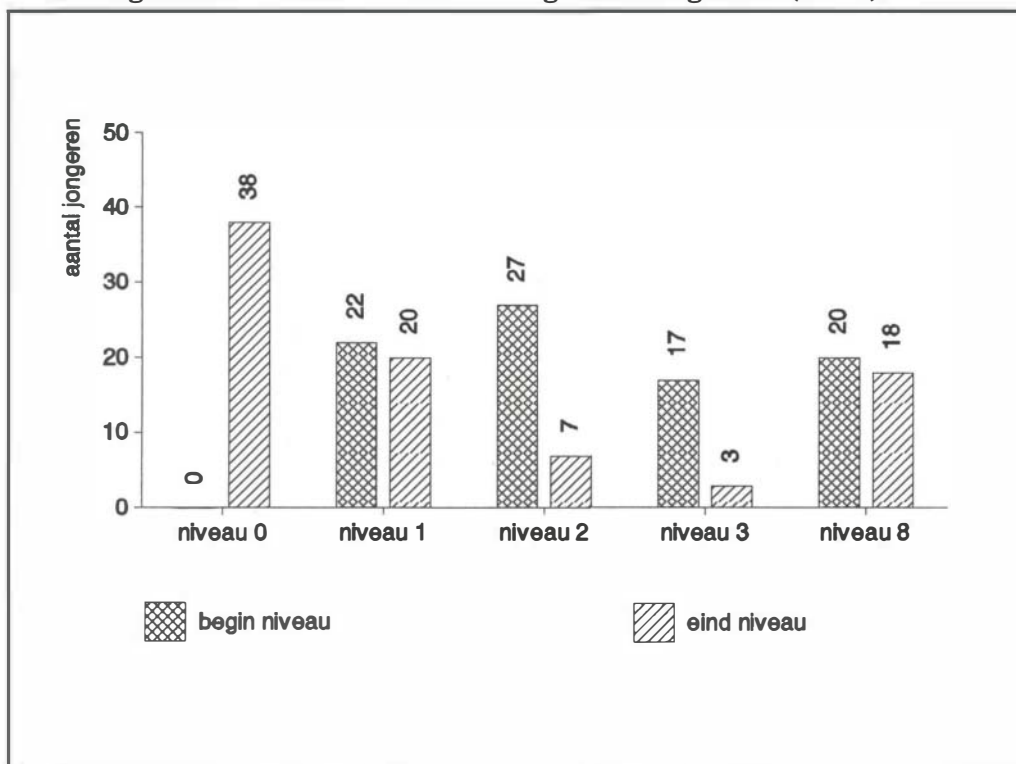
- de globale situatie op school;
- spijbelen en verzuim;
- gedragsproblemen.

De globale situatie op school is feitelijk een container-begrip. In de beoordeling ervan wegen vooral de aspecten spijbelen, verzuim en gedragsproblemen mee. Om deze reden gaan we hier met name in op categorisering van die globale situatie. De gehanteerde omschrijvingen van de functioneringsniveaus 'school-globaal' luiden als volgt:

- niveau 0 betekent dat het goed gaat op school;
- niveau 1 betekent dat het redelijk gaat op school;
- niveau 2 betekent dat het matig gaat op school;
- niveau 3 betekent dat het slecht gaat op school;
- niveau 8 betekent dat dit gegeven niet van toepassing is voor de jongere.

In afbeelding 1 en tabel 10 worden ontwikkelingen in de situatie van 86 jongeren weergegeven¹¹.

Afbeelding 1: Totaaloverzicht ontwikkelingen school-globaal (n=86)

Voor de totale groep blijkt uit afbeelding 1 het volgende.

- Het aantal cliënten met wie het goed gaat op school (niveau 0) neemt sterk toe: op het moment van uitstroom zijn dat 38 jongeren (44%) en op het moment van instroom geen enkele.
- Het aantal jongeren op de niveaus 2 en 3 daalt van 44 (51%) tot 10 (12%) en tegelijkertijd stijgt het aantal jongeren op de niveaus 0 en 1 van 22 (26%) tot 58 cliënten (67%).

¹¹ Negen jongeren die zich volgens de registratie zowel op het moment van in- als uitstroom op niveau 0 bevinden zijn niet in deze tellingen opgenomen. Dit veroorzaakt andere totalen dan weergegeven in de vierde Tussenrapportage toen een dergelijke correctie niet is toegepast.

- Van ongeveer een kwart van de geregistreerden is op één van de momenten vastgesteld dat het functioneringsniveau op school niet van toepassing is (niveau 8); dit betreft onder andere de jongeren die helemaal geen school bezoeken op het moment van registratie.

Tabel 10: Individuele ontwikkelingen school-globaal (n=86)

Begin niveau	Eind niveau					Totaal
	0	1	2	3	8	
Begin niveau 0	0	0	0	0	0	0
Begin niveau 1	13	6	1	0	2	22
Begin niveau 2	8	12	4	2	1	27
Begin niveau 3	9	2	1	1	4	17
Begin niveau 8	8	0	1	0	11	20
Totaal	38	20	7	3	18	86

Individuele ontwikkelingen bij cliënten op het terrein school-globaal zijn in tabel 10 zichtbaar gemaakt. Het gaat om de volgende:

- Bij het overgrote deel van de jongeren verbetert of stabiliseert de globale situatie op school zich: 45 jongeren (dat is 52%) worden in een gunstiger categorie ingedeeld en bij hen is sprake van een verbetering, 11 jongeren (dat is 13%) blijven in dezelfde categorie en bij hen is sprake van een stabilisering.
- Voor slechts 10 jongeren geldt dat hun situatie is verslechterd; hiervan is voor 7 jongeren de situatie op het moment van uitstroom geregistreerd als niet van toepassing, zij gaan op dat moment niet meer naar school.

De verbeteringen op het terrein van de school zijn zichtbaar zowel op het terrein van het 'spijbelen' alsook op het terrein van 'gedragsproblemen'.

Van 74 jongeren zijn ontwikkelingen in het spijbelgedrag geregistreerd. De categorie niet-spijbelers neemt toe van één aan het begin, tot 40 op het moment van afsluiting. Het aantal regelmatige en notoire spijbelaars daalt sterk: van 31 tot 16 jongeren.

Het is niet mogelijk om de ontwikkelingen bij de cliënten af te zetten tegen de ontwikkelingen van het schoolverzuim op stadsdeelniveau. Sommige scholen houden zelf wel een verzuimregistratie bij, maar de afdeling leerplicht beschikt niet over inzicht over het hele stadsdeel of alle leerplichtigen uit het stadsdeel.

Van 69 jongeren zijn ontwikkelingen in gedragsproblemen op school geregistreerd. De categorie jongeren die geen gedragsproblemen vertoont neemt toe: op het moment van afsluiting hebben 33 jongeren geen gedragsproblemen, terwijl dat aan het begin slechts voor drie het geval is. Bovendien daalt het aantal jongeren met ernstiger gedragsproblemen van 13 in de beginsituatie naar zes op het moment van uitstroom.

Samenvattend constateren we dat zich in het functioneren op school van de cliënten duidelijk positieve trends zichtbaar zijn. Er wordt minder gespijbeld en er zijn minder jongeren met gedragsproblemen. Op het moment van afsluiting gaat het met een groot deel van de cliënten beter dan bij de aanvang van de hulpverlening.

Functioneren op het terrein politie

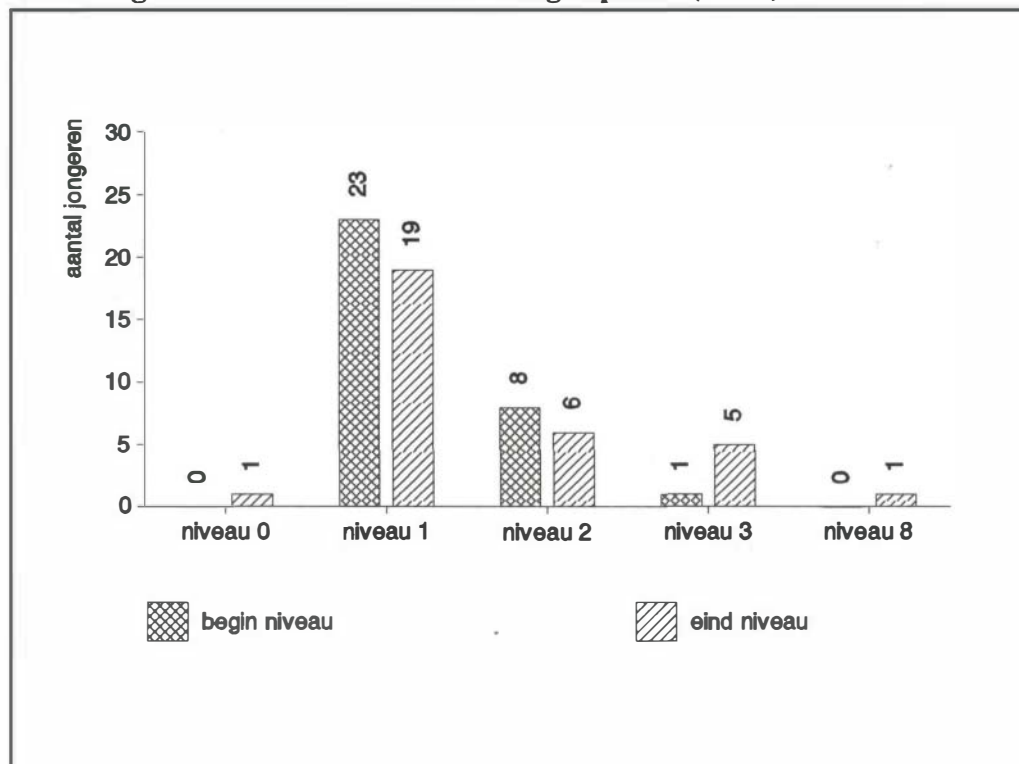
Ook op het terrein van de politie zijn ontwikkelingen in het functioneren van cliënten vastgelegd. De omschrijvingen luiden als volgt:

- niveau 0 betekent dat een jongere geen politiecontacten heeft;
- niveau 1 betekent dat een jongere een eenmalig politiecontact heeft, maar dat deze niet echt betrokken is bij criminaliteit;
- niveau 2 betekent dat een jongere regelmatig een politiecontact heeft en dat deze op de rand van een criminele carrière verkeert;
- niveau 3 betekent dat een jongere veel politiecontacten heeft en dat deze in het criminele circuit zit;
- niveau 8 betekent dat dit gegeven niet van toepassing is.

De wijze van invulling door de contactfunctionarissen op dit terrein wijkt af van die op de andere terreinen. Op het moment van afsluiting van de hulpverlening, wordt namelijk ook de situatie voordat de jongere instroomde betrokken. Zo bepaalt het feit dat een jongere ooit met de politie in aanraking is gekomen, dat deze niet meer op niveau 0 kan worden ingedeeld. Bij een consequente invulling kan volgens deze systematiek een jongere zich volgens de registratie niet ontwikkelen naar een gunstiger functioneringsniveau. Het feit dat iemand zich op het tweede meetmoment op hetzelfde functioneringsniveau bevindt, betekent dan ook dat diens situatie zich heeft gestabiliseerd of zelfs verbeterd.

In afbeelding 2 en tabel 11 wordt de ontwikkeling op dit terrein weergegeven.

Afbeelding 2: Totaaloverzicht ontwikkelingen politie (n=32)

Uit afbeelding 2 blijkt dat van 32 jongeren het functioneren op het terrein van de politie is geregistreerd. Hoewel het om kleine aantallen gaat, constateren we hier een lichte daling van het aantal jongeren op de middenniveaus 1 en 2. Tegelijkertijd stijgt het aantal jongeren dat in het criminele circuit zit (niveau 3).

Tabel 11 biedt meer inzicht omdat hier de individuele verschuivingen zichtbaar worden.

Tabel 11: Individuele ontwikkelingen politie (n=32)

Begin niveau	Eind niveau					Totaal
	0	1	2	3	8	
Begin niveau 0	0	0	0	0	0	0
Begin niveau 1	1	19	2	0	1	23
Begin niveau 2	0	0	4	4	0	8
Begin niveau 3	0	0	0	1	0	1
Begin niveau 8	0	0	0	0	0	0
Totaal	1	19	6	5	1	32

Uit tabel 11 blijkt dat het grootste deel van de jongeren van wie het functioneren op het terrein van de politie is geregistreerd een identiek begin- en eindniveau heeft. Bij 24 jongeren of 75 %, heeft de situatie zich derhalve gestabiliseerd of verbeterd. Zij recidiveren niet gedurende de tijd dat zij cliënt van het project zijn. Dit betreft vooral jongeren met een eenmalig politiecontact die niet echt betrokken zijn bij criminaliteit: van de 23 cliënten die beginnen op niveau 1, stromen er 19 ook op dat niveau uit.

Ook bij een aantal jongeren met een zwaardere problematiek zijn positieve ontwikkelingen zichtbaar. Van de negen jongeren die zich op het moment van aanmelding op de rand van een criminele carrière bevinden of die reeds in een crimineel circuit zitten (niveaus 2 en 3), vertoont ongeveer de helft geen recidive. De situatie van deze jongeren stabiliseert zich en soms is er zelfs een verbetering te zien.

In totaal zes jongeren ontwikkelen zich in negatieve richting:

- twee gaan van niveau 1 naar niveau 2;
- vier gaan van niveau 2 naar niveau 3.

Uit informatie van het tienerteam blijkt, dat deze jongens op het moment van instroom samen 11 politiecontacten hebben. Op het moment van afsluiting van de hulpverlening hebben zij er 31. Allen recidiveren meermalen, al gaat één uitschieten van 3 naar 10 aanhoudingen in verband met een strafbaar feit. Deze jongens zijn vooral te vinden in de oudere leeftijdscategorie van het project: één is 13, één is 14, twee zijn 16 en eveneens twee zijn 17 jaar.

Samenvattend stelen we vast dat er met name positieve trends op het terrein van politiecontacten zichtbaar zijn bij jongeren die onder de categorie 'lichtere probleemgevallen' vervat worden. Dit betreft jongeren die nadrukkelijk tot de doelgroep van het project behoren. Zodra jongeren zwaardere problemen hebben en zich op de rand van een criminele carrière bevinden neemt de effectiviteit van het project af.

Om een vergelijkingsbasis te hebben is getracht na te gaan hoe op basis van politiegegevens de criminaliteit in Osdorp en vooral die van Marokkaanse jongeren uit Osdorp zich ontwikkeld. Hierbij doen zich echter enkele problemen voor:

- Er vindt geen uitwisseling van gegevens plaats tussen de verschillende districten en de tot voor kort bestaande Amsterdamse jeugd- en zedenpolitie over aanhoudingen van minderjarigen, zodat er geen totaalbeeld van jongeren is.
- De politie registreert niet op etniciteit.

Door deze problemen is het niet mogelijk betrouwbare politiegegevens te verkrijgen over criminaliteit die door Marokkaanse jongeren uit Osdorp is gepleegd. Wel is door de politie herhaaldelijk medegedeeld dat naar eigen inschatting het aantal aanhoudingen van Marokkaanse jongeren uit Osdorp in 1993 zou dalen. Uit de politie-cijfers van het district waaronder Osdorp ressorteert blijkt, dat het aandeel van Marokkaanse jongeren in de totale groep aangehouden jongeren weliswaar daalt, maar dat het totale aantal aanhoudingen van Marokkaanse jongeren stijgt. In 1991 betreft ongeveer 60% van de bijna 500 aanhoudingen door het tienerteam Marokkaanse jongeren; in 1993 is dat ongeveer 50% van de ruim 700 aanhoudingen.

Functioneren op het terrein gezin

De omschrijvingen van het functioneringsniveau gezin, dat wil zeggen in de thuis-situatie, zijn als volgt:

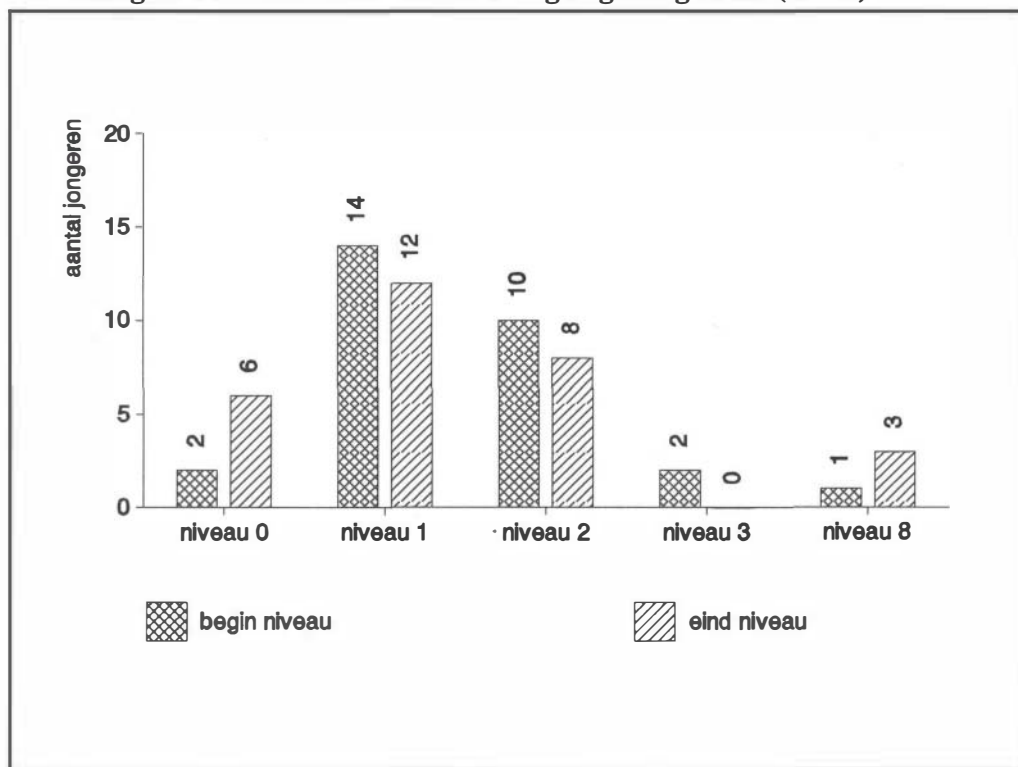
- niveau 0 betekent dat het gezin goed functioneert;
- niveau 1 betekent dat het gezin redelijk functioneert, maar dat er wel verstoorde relaties zijn tussen jongere en ouders;
- niveau 2 betekent dat het slecht gaat in het gezin en dat de jongere niet vaak thuis is;
- niveau 3 betekent dat het gezin disfunctioneert en dat de jongere geen contact heeft met het gezin;
- niveau 8 betekent dat dit gegeven niet van toepassing is.

In het registratiesysteem is het functioneren van een cliënt in het gezin vastgelegd onder de omschrijving 'gezin-globaal'. Dit betreft evenals de omschrijving 'school-globaal' een container-begrip: het is onder andere opgebouwd uit de items 'communicatie' en 'relaties'.

Bij de registratie op het terrein van gezinsrelaties is dezelfde methodiek gebruikt als bij het functioneren op school. In tegenstelling tot het functioneren op het terrein politie is het hier wel mogelijk dat een cliënt op het moment van uitstroom op niveau 0 terecht komt, terwijl deze met niveau 3 is ingestroomd.

In afbeelding 3 en tabel 12 worden de ontwikkelingen op het terrein van het gezin weergegeven.

Afbeelding 3: Totaaloverzicht ontwikkelingen gezin-globaal (n=29)

Uit afbeelding 3 blijkt dat op het terrein 'gezin-globaal' ontwikkelingen in de situatie van 29 cliënten geregistreerd zijn. Hoewel het aantal geregistreerde jongeren gering is, zijn er enkele verschuivingen zichtbaar. Op het moment van uitstroom daalt het aantal jongeren met wie het slecht gaat in het gezin (de categorieën 2 en 3) van twaalf naar acht; tegelijkertijd stijgt het aantal jongeren met wie het (redelijk) goed gaat (de categorieën 0 en 1) licht van 16 naar 18.

Ontwikkelingen op individueel niveau worden weergegeven in tabel 12.

Tabel 12: Individuele ontwikkelingen gezin-globaal (n=29)

Begin niveau	Eind niveau					Totaal
	0	1	2	3	8	
Begin niveau 0	0	1	1	0	0	2
Begin niveau 1	4	7	1	0	2	14
Begin niveau 2	2	2	6	0	0	10
Begin niveau 3	0	2	0	0	0	2
Begin niveau 8	0	0	0	0	1	0
Totaal	6	12	8	0	3	29

Uit tabel 12 blijkt dat zich in bijna de helft van de gevallen geen opzienbarende ontwikkelingen voordoen: deze cliënten bevinden zich op het tweede meetmoment op hetzelfde niveau als op het eerste.

Bij tien cliënten (eenderde deel) doen zich verbeteringen voor in de thuissituatie: zes jongeren gaan van niveau 1 of 2 naar 0 en vier van 2 of 3 naar 1.

Bij slechts drie jongeren verslechtert de thuissituatie: één gaat van niveau 0 naar 1, één van 0 naar 2 en eveneens één van 1 naar 2.

Ook op de terreinen 'communicatie' en 'relaties' zijn verbeteringen zichtbaar:

- bij iets meer dan de helft van de jongeren zijn verbeteringen zichtbaar in de communicatie in de thuissfeer; bij slechts drie jongeren is hier een verslechtering geregistreerd;
- eveneens bij iets meer dan de helft van de jongeren zijn verbeteringen zichtbaar in de relaties thuis; bij twee zijn de relaties thuis verslechterd.

Samenvattend constateren we een trend die erop wijst dat zich in de thuissituatie positieve ontwikkelingen voordoen. Dit geldt zowel voor gezinnen met een lichte, alsook voor gezinnen met een zwaardere problematiek.

Functioneren op het terrein vrije-tijdsbesteding

Ten aanzien van de ontwikkelingen op het gebied van de vrije-tijdsbesteding is van elf jongeren de ontwikkeling vastgelegd. Slechts in de gevallen waarin problemen spelen en de situatie direct en nadrukkelijk in de hulpverlening aan de orde is gesteld, zijn de functioneringsniveaus geregistreerd.

Aangezien het om kleine aantallen gaat volstaan we met de vaststelling dat in de helft van de gevallen verbeteringen zichtbaar zijn. In drie gevallen gaat het slecht op het moment van instroom en is dat nog steeds het geval op het moment van uitstroom.

5.4 Mening van ouders van cliënten

Samenstelling onderzoeksgroep

Met tien ouders van cliënten van het PMJ heeft een interview plaatsgevonden om zicht te krijgen op hun meningen over de aanpak van het project. De meeste interviews zijn gehouden in de eigen taal van ouders: negen interviews vonden plaats in het Berber of het Marokkaans Arabisch, hierbij is dan ook een tolk van het Amsterdamse Tolkencentrum ingeschakeld. Eén interview vond voornamelijk plaats in het Nederlands.

De meeste interviews zijn afgenomen op het stadsdeelkantoor van Osdorp, twee vonden plaats bij mensen thuis.

Van de tien ouders die zijn geïnterviewd heeft het merendeel één kind als cliënt bij het PMJ. Eén ouder heeft twee kinderen als cliënt en een ander drie, ook in deze gevallen zijn de vragen toegespitst op één van hen. Het gaat om de ouders van acht jongens en twee meisjes.

De geïnterviewde groep ouders heeft de volgende algemene kenmerken:

- acht vaders en twee moeders zijn geïnterviewd;
- acht van hen hebben een Berber achtergrond, één een Arabische en één komt oorspronkelijk uit een streek waar geen duidelijke scheidslijnen tussen deze groepen bestaan;
- alle ouders verblijven al gedurende lange tijd in Nederland: zes zijn hier meer dan 20 jaar, vier tussen de 10 en de 20 jaar;
- de arbeidssituatie van de ouders is slecht: zes zijn werkloos en twee zitten in de WAO of de ziektewet. De twee moeders zijn huisvrouw.

De interviews zijn goed verlopen. Hoewel het onderwerp van gesprek niet altijd vrolijk of positief is, zijn de meeste ouders toch bereid gebleken om informatie te verstrekken en hun mening te geven. Dit in tegenstelling tot het algemene beeld dat Marokkanen uit schaamte juist alle vuile was binnen houden.

De ontwikkelingen bij de cliënten

Tijdens de gesprekken blijkt één ouder niet op de hoogte te zijn van de bemoeienis van het project met zijn kind. Deze vader verbleef op dat moment namelijk in het buitenland en zijn taak werd waargenomen door een oom van de cliënt. De vader is hierover later niet ingelicht. Tijdens dit interview is niet nader ingegaan op diens mening over het project, zodat de onderstaande gegevens tenzij anders vermeld betrekking hebben op negen ouders.

Men geeft zonder uitzondering aan te maken te hebben gehad met Hassan of Habiba (de voornamen van de contactfunctionarissen) en men spreekt niet over het project. Men kijkt niet zozeer naar de functie als wel naar de persoon die deze uitvoert.

De medewerkers van het PMJ hebben een goede bekendheid opgebouwd bij de Marokkaanse gemeenschap in Osdorp. Zeven van de negen ouders zijn reeds van het bestaan van de contactfunctionaris(sen) op de hoogte voordat hun zoon of dochter instroomt als cliënt. Men kent de contactfunctionarissen via de moskee, uit informatie van de school of via verhalen van vrienden en kennissen.

In de interviews is uiteraard ingegaan op de ontwikkeling van de situatie van de kinderen. In het algemeen geeft men aan dat deze situatie zich positief heeft ontwikkeld. De meeste ouders vertellen dat de problemen die hun kinderen hadden, opgelost konden worden in de periode dat het project voor hen actief is. Enkele ouders melden hierbij nadrukkelijk dat hun kind geen ernstige problemen had en één zegt dat het voor haar nog te vroeg is om de invloed van de activiteiten van de contactfunctionaris vast te kunnen stellen.

Ouders zien vooral positieve ontwikkelingen op school, maar ook daarbuiten, bijvoorbeeld:

- op de nieuwe school haalt een jongere goede cijfers en heeft deze geen ruzies meer;
- mede na de motiverende gesprekken van de contactfunctionaris doet een kind beter zijn best op school en haalt hij goede cijfers;
- een ouder geeft aan dat het goed gaat met zijn kind op school, onder meer vanwege de op initiatief van de contactfunctionaris verscherpte controle; het kind haalt ook op straat geen rotzooi meer uit;
- een ander geeft aan dat de jongere is veranderd en dat de thuissituatie zeer verbeterd is;
- ook vertelt een ouder dat zijn kind veel meer gemotiveerd is, beter luistert en niet meer steelt.

De twee ouders van wie het project meer kinderen als cliënt heeft, geven aan dat het met één van hun kinderen niet beter gaat (er is bijvoorbeeld sprake van wegloopgedrag), maar met de anderen wel.

Meningen van ouders over het project

Zonder uitzondering geven de ouders aan tevreden te zijn over de activiteiten die de contactfunctionarissen ondernomen hebben. De volgende citaten zijn illustratief:

- "Het was voor mij een steun";
- "Hij heeft heel wat voor me betekend";
- "Hij heeft nare dingen voorkomen".

Wel blijkt het moeilijk te zijn om precies aan te geven waarom men tevreden is. De waardering neemt toe naarmate de bemoeienis door de contactfunctionarissen intensiever is en meer structureel. De werkwijze vanuit het project is dan waarschijnlijk duidelijker geworden.

Enkele geïnterviewden zeggen heel concreet waarom zij tevreden zijn. Men is bijvoorbeeld blij met de verstrekte informatie en de adviezen over het onderwijs. Enkelen melden beter op de hoogte te zijn geraakt van het functioneren van het kind op de school en van de rol van de ouders in het schoolsysteem.

Meer dan de helft van de geïnterviewden zegt veel gehad te hebben aan de verstrekte opvoedingsadviezen. Hoewel deze adviezen op zichzelf vaak vrij basaal zijn, blijkt er grote behoefte aan te bestaan. De contactfunctionaris verschaft inzicht in de manier waarop ouders met kinderen omgaan en biedt alternatieven.

Deze ouders stellen de adviezen zeer op prijs. Men noemt bijvoorbeeld:

- meer tijd besteden aan kinderen en interesse tonen;
- meer praten met kinderen, ook problemen bespreken;
- uitleg geven over waarom iets wel of niet mag en niet zomaar iets verbieden.

Enkele ouders geven aan dergelijke adviezen ook opgevolgd te hebben. Iemand vertelt bijvoorbeeld na de gesprekken wel te reageren als de school hem oproept in verband met overleg over zijn kind.

Een moeder zegt meer controle uit te oefenen over haar kinderen en duidelijke afspraken te maken. Een vader brengt meer begrip op voor het gedrag van zijn kind en accepteert het. Eén persoon is heel expliciet:

"Eerst werd ik altijd direct boos als mijn zoon iets verkeerd deed, maar nu denk ik eerst na en ga met hem praten."

Alle negen ouders vinden het noodzakelijk dat het project doorgaat met haar werkzaamheden. Iemand zegt:

"Het is belangrijk om een contactpersoon te hebben".

Men wijst er in dit verband op dat het zowel voor de kinderen als voor de ouders van belang is dat men bij het project aan kan kloppen.

De vraag is gesteld of er verschillen bestaan tussen Marokkaanse en Nederlandse hulpverleners en of men voorkeur heeft voor een hulpverlener van een bepaalde achtergrond. Voor de meeste geïnterviewden geldt dat de voorkeur uitgaat naar een Marokkaanse hulpverlener, waarbij de taal een doorslaggevend argument is. Men spreekt zelf onvoldoende Nederlands om de problemen goed te kunnen bespreken. Enkelen wijzen er ook op dat men meer verwacht van een hulpverlener met dezelfde culturele achtergrond: deze kan beter begrip opbrengen voor de problematiek. Ook wordt gezegd dat het juist van belang is dat een dergelijk project in samenwerking tussen Marokkanen en Nederlanders wordt uitgevoerd.

5.5 De methodische uitgangspunten geëvalueerd

In hoofdstuk 2 formuleerden we vier methodische uitgangspunten. Aan de hand van de bevindingen in de daarop volgende hoofdstukken beschrijven we nu kort in hoeverre het project erin is geslaagd deze uitgangspunten daadwerkelijk te realiseren.

Het project is erin geslaagd het eerste uitgangspunt, het benaderen van ouders en deze te betrekken bij de probleemoplossing, te verwezenlijken. In een groot deel van de gevallen leggen de contactfunctionarissen contact met ouders en worden gesprekken gevoerd over de situatie van het kind bij mensen thuis of op de ruimte van het project. We kunnen vaststellen dat een actieve opstelling in de richting van ouders door de contactfunctionarissen werkt. Zeker wanneer we in ogenschouw

nemen dat er door andere instanties (bijvoorbeeld scholen, instellingen voor jeugdhulpverlening) vaak geklaagd wordt over de betrokkenheid van ouders en de moeilijkheden die men ondervindt om deze te bevorderen. De contactfunctionarissen zijn er hierbij in geslaagd om een neutrale en onafhankelijke positie in te nemen. De interviews met ouders van jongeren van het project bevestigen dit beeld. Ouders geven aan het op prijs te stellen dat zij ondersteund worden bij de opvoeding en een deel van hen volgt de verstrekte adviezen op. De aanwezigheid van een vrouwelijke functionaris betekent een betere entree naar moeders van jongeren.

Ook in de realisering van het tweede uitgangspunt, het betrekken van de Marokkaanse gemeenschap, zijn door het project belangrijke successen geboekt. Goede contacten met de imam en met besturen en leden van moskeeën hebben het project van een goede plaats binnen de gemeenschap verzekerd. Voorbeelden hiervan zijn het spreekuur bij Marhaba, de toespraken die in de moskee zijn gehouden en de discussieavond met het stadsdeel. Deze aspecten hebben vooral indirecte invloed op de hulpverlening door de contactfunctionarissen en zijn van belang voor het vervullen van randvoorwaarden. De bekendheid vanuit de moskee zorgt voor een goede ingang naar ouders. Ook het feit dat het project niet is geboycot door de Marokkaanse gemeenschap is in dit verband van belang.

In het algemeen moet vastgesteld worden dat het opbouwen van goede relaties met vertegenwoordigers van de Marokkaanse gemeenschap niet eenvoudig is. De onderlinge verdeeldheid binnen deze gemeenschap is vrij groot. Het is voor instanties zoals een stadsdeel vaak moeilijk om structurele contacten op te bouwen met de zelforganisaties. Dat het project hierin is geslaagd is positief.

Het derde uitgangspunt betreft een toepassing van een integrale aanpak en een netwerkbenadering. Het project is er niet volledig in geslaagd deze uitgangspunten te realiseren. Het heeft veel tijd gekost om met de politie, een belangrijke partner wanneer het gaat over (criminaliteits)preventie, tot samenwerking te komen. De tot stand gekomen samenwerking is nog niet optimaal, hetgeen ook geldt voor die met de leerplichtambtenaar.

Met het voortgezet onderwijs zijn, uitzonderingen daargelaten goede werkrelaties opgebouwd. Met het basisonderwijs veel minder. Met het Openbaar Ministerie, de Raad voor de Kinderbescherming, instellingen en projecten voor jeugdhulpverlening en welzijnsinstellingen heeft het project een redelijk werkend netwerk gevormd.

Optimalisering van de relaties binnen dit netwerk is vereist om tot een effectieve integrale benadering van de problematiek van Marokkaanse jongeren te komen.

Het vierde uitgangspunt betreft laagdrempeligheid en een actieve benadering. In de richting van de doelgroep is het project erin geslaagd dit uitgangspunt te realiseren. Jongeren en hun ouders lopen regelmatig de werkruimte van het project binnen. Ook hebben enkele jongeren en hun ouders zelf bij het project aangeklopt in verband met een probleem. Gegeven het feit dat niemand graag met zijn problemen naar buiten komt duidt dit op het bestaan van een zeker vertrouwen in de aanpak van het project. De contactfunctionarissen gaan actief met aanmeldingen om en slagen erin met veel aangemelden in gesprek te komen.

Ook in de richting van instanties is het project laagdrempelig. De aanmeldingen zijn afkomstig van een groot aantal verschillende instanties en er vinden daaruit vele contacten plaats. Vaak leiden bestaande contacten tot nieuwe aanmeldingen.

Het geheel overziend constateren we dat het project er redelijk tot goed in is geslaagd de vooraf geformuleerde uitgangspunten in de praktijk te verwezenlijken.

6 Conclusies en aanbevelingen

6.1 Conclusies

Het bereik van het project

Over de gehele periode kan geconcludeerd worden dat het project voldoende jongeren heeft bereikt: 118 jongeren in totaal. In 1992 wordt het streefgetal ruimschoots overtroffen, terwijl het aantal cliënten in 1993 iets onder het streven blijft.

Ten aanzien van de bereikte groep kunnen de volgende conclusies getrokken worden.

- Gelet op de leeftijd van de ingestroomde cliënten is het project erin geslaagd de beoogde doelgroep te bereiken. Er worden nauwelijks jongeren van 18 jaar of ouder aangemeld en in toenemende mate stromen cliënten van de jongste leeftijdscategorie in.
- Gelet op de bevolkingsaantallen slaagt het project erin een belangrijk gedeelte van de Marokkaanse jongeren uit Osdorp te bereiken. In de leeftijdscategorie van 13 tot 17 jaar bereikt het project ongeveer 15% van de jongeren die in Osdorp wonen. Van de jongens is dit percentage zelfs bijna 25%.
- Het project bereikt vooral jongens. De ondernomen specifieke activiteiten door de vrouwelijke contactfunctionaris hebben niet zonder meer tot een toename van het aantal meisjes geleid. Er is wel een eerste stap gezet om Marokkaanse meisjes te bereiken en hun problematiek aan de oppervlakte te krijgen. Ook legt een vrouwelijke contactfunctionaris gemakkelijker contact met moeders van cliënten.
- De problematiek van de cliënten van het project sluit goed aan bij de doelgroepomschrijving.

De achtergrond van de cliënten

De problematiek van jongeren speelt zich af op de terreinen school, politie en gezin. In veel gevallen doet zich een combinatie van problemen voor. Jongeren worden vooral aangemeld bij het project in verband met problemen op school. Het gaat hierbij vooral om verzuim, spijbelen, motivatie- en gedragsproblemen. In veel gevallen hebben jongeren te maken met een verbrokkelde schoolcarrière: zij veranderen regelmatig van school. De kans is groot dat dit uiteindelijk tot uitval leidt.

Daarnaast vinden veel aanmeldingen plaats naar aanleiding van de verdenking van een strafbaar feit. Hierbij gaat het vooral om vermogensdelicten zoals winkeldiefstal en (poging tot) inbraak.

In weinig gevallen wordt aangemeld in verband met problemen in de thuissituatie. In de loop van het hulpverleningstraject blijkt dat zich daar wel problemen voordoen.

Er kan geconcludeerd worden dat de genoemde problematiek zowel voorkomt bij Marokkaanse jongeren uit families die overwegend van het platteland afkomstig zijn (Berbers), als uit families met een meer stedelijke achtergrond (Arabieren). Het grootste gedeelte van de cliënten is in Nederland geboren of arriveert op jonge leeftijd in Nederland. Ondanks het feit dat veel jongeren hier al langere tijd verblijven wordt thuis in de meeste gevallen Berber of Arabisch gesproken. In verband met de benadering van de ouders is het noodzakelijk dat hulpverleners deze beide talen beheersen.

De werkwijze van het project

Het is van belang dat jongeren een beroep kunnen doen op een vertrouwensfiguur als een contactfunctionaris die begeleiding kan bieden. We constateren dat ook ouders een enorme behoefte hebben aan een dergelijke figuur. Uit interviews met ouders blijkt dat vooral de verleende opvoedingsondersteuning op prijs wordt gesteld.

Jongeren die in een problematische situatie terecht dreigen te komen zenden signalen uit. Onder andere via scholen, politie en jeugdwelzijnswerk kunnen deze worden opgepikt. In het preventieproject komen dergelijke signalen samen en kunnen problemen vroegtijdig worden aangepakt.

Samenwerking binnen het netwerk

We concluderen dat het project redelijk samenwerkt met veel organisaties die zich met Marokkaanse jongeren bezig houden. De contactfunctionarissen bewegen zich als een schaap met vijf poten tussen jongeren, ouders en allerlei instellingen zoals Marokkaanse organisaties, politie, justitie, scholen, instellingen voor jeugdhulpverlening.

Door de contactfunctionarissen zijn goede relaties opgebouwd met de moskeeën, waardoor een ingang is verkregen bij een groot deel van de plaatselijke Marokkaanse gemeenschap, zoals blijkt uit de reacties van ouders van cliënten. De contactfunctionarissen hebben een neutrale en onafhankelijke positie in kunnen nemen. Het blijkt mogelijk te zijn Marokkaanse organisaties bij de problematiek te betrekken; bij deze organisaties bestaat bereidheid om een rol te spelen bij oplossingen. De kaders van deze organisaties zijn echter vaak zwak ontwikkeld en bestaan uit weinig personen.

Vanwege de samenwerking in het netwerk komt een groot aantal aanmeldingen bij het project tot stand, vooral door onderwijsinstanties en de politie.

We constateren dat scholen en de leerplichtambtenaar in 1992 de meeste jongeren aanmelden. In 1993 neemt de politie deze rol over, en toont het tienerteam meer bereidheid tot samenwerken.

Met veel scholen voor voortgezet onderwijs wordt ook inhoudelijk op een goede wijze samen gewerkt. Er wordt overleg gevoerd over de situatie van leerlingen en gezamenlijk naar oplossingen gezocht.

De samenwerking met scholen voor basisonderwijs verloopt moeizaam. Op een enkele uitzondering na worden geen aanmeldingen verricht en wordt ook verder geen beroep op het project gedaan. Dit terwijl er wel degelijk problemen spelen bij jeugdigen in de leeftijdsgroep van de basisschool.

Bij de politie heeft de samenwerking betrekking op aanmelding van cliënten bij het project en terugkoppeling door de contactfunctionarissen van de ondernomen activiteiten. Op andere kwaliteiten, bijvoorbeeld deskundigheidsbevordering en het verbeteren van de relatie met ouders, wordt het project niet aangesproken.

De effecten van de activiteiten van de contactfunctionarissen

Bij de interpretatie van de resultaten van de effectmeting dient met de volgende aspecten rekening te worden gehouden:

- er wordt alleen ingegaan op korte-termijn effecten;
- de activiteiten van de contactfunctionarissen vormen slechts een klein onderdeel van alle factoren die de situatie van een jongere beïnvloeden en het effect ervan is moeilijk te isoleren;

- de belangrijkste bron bij de effectmeting is het registratiesysteem; hieraan zijn enkele beperkingen verbonden waarvan de belangrijkste is dat het een instrument is dat gevoed wordt met subjectieve oordelen van de contactfunctionarissen.

Vanuit het registratiesysteem zijn per onderscheiden terrein de volgende effecten te constateren.

- In het functioneren op school van de cliënten zijn positieve trends zichtbaar: in ongeveer driekwart van de gevallen is er sprake van een positief effect. Op het moment van afsluiting gaat het met een groot deel van de cliënten bij wie het functioneren op school gemeten is, beter op school dan bij de aanvang van de hulpverlening. Er wordt minder gespijeld en minder jongeren hebben gedragsproblemen.
- Positieve trends zijn eveneens zichtbaar op het terrein politie. Dit is vooral het geval bij jongeren van de doelgroep van het project, te weten zij die onder de categorie 'lichtere probleemgevallen' vervat worden. Onder hen vindt niet of nauwelijks recidive plaats, namelijk bij ongeveer 15% van de cliënten. Zodra jongeren zwaardere problemen hebben en zich op de rand van een criminele carrière bevinden neemt de effectiviteit van het project af en stijgt het recidive-percentage. Ongeveer de helft van deze groep recidiveert.
- Er is een trend zichtbaar die erop wijst dat zich in de gezinssituatie positieve ontwikkelingen voordoen. Dit geldt zowel voor jongeren met een lichte, alsook voor jongeren met een zwaardere problematiek op dit terrein.

Naast de situatie van jongeren op een bepaald terrein zijn ook ontwikkelingen in de totaalsituatie beoordeeld.

Voor het grootste deel van de cliënten zijn de problemen bij afsluiting van de hulpverlening opgelost of beheersbaar gemaakt. Bij bijna 60% zijn duidelijke verbeteringen zichtbaar; bij bijna 20% zijn weliswaar verbeteringen te constateren, maar hun situatie is nog niet optimaal.

Bij ongeveer een vijfde deel van de cliënten valt weinig of geen effect te constateren van de activiteiten van de contactfunctionarissen.

De interviews met ouders bevestigen dit positieve beeld. Men geeft aan dat problemen van kinderen onder andere door het optreden van de contactfunctionarissen zijn opgelost. Ouders hebben veel waardering voor het project en wensen zonder uitzondering dat het project wordt voortgezet.

Het project is er redelijk tot goed in geslaagd de vooraf geformuleerde uitgangspunten zoals het betrekken van ouders en de Marokkaanse gemeenschap, een integrale aanpak en laagdrempeligheid, in de praktijk te verwezenlijken.

Er is door het project dan ook een bijdrage geleverd tot de preventie van criminaliteit en tot een verbetering van de situatie van Marokkaanse jongeren.

6.2 Aanbevelingen

Aanbeveling 1

Gezien de positieve effecten van het project en gegeven de omvang van de Marokkaanse bevolkingsgroep en de zich voordoende problematiek, bevelen we aan het project ook na beëindiging van de subsidie door Binnenlandse Zaken in 1995 voort te zetten.

We bevelen aan dat het project nadrukkelijk gericht blijft op preventieve hulpverlening aan Marokkaanse jongeren. Het is in dit verband van belang dat de

meldingen vanuit de politie en (basis)scholen bij het PMJ worden gecontinueerd en uitgebouwd.

Een belangrijk onderdeel van de preventieve hulpverlening dient een integrale aanpak van de problematiek te zijn: de situatie van jongeren op het terrein van school, gezin, vrije-tijd en politie dient steeds in samenhang beschouwd te worden.

Ook het betrekken van ouders en de Marokkaanse gemeenschap als geheel dient als centraal uitgangspunt te worden gehandhaafd.

Bij de preventieve aanpak is de voorbeeldfunctie van de contactfunctionaris van belang. Er moet veel tijd geïnvesteerd worden in het verkrijgen en behouden van het vertrouwen van jongeren.

Voor de aanpak van zware probleemgevallen zijn alternatieve methodieken noodzakelijk, die door andere organisaties dan het preventieproject moeten worden uitgevoerd.

Aanbeveling 2

Gezien het bereikte aantal jongeren is één contactfunctionaris voor het stadsdeel minimaal noodzakelijk. Voor de inzet van een tweede bevelen we aan samenwerking met aangrenzende stadsdelen aan te gaan.

Aanbeveling 3

We bevelen aan het project gedurende het overbruggingsjaar 1994 voort te zetten onder de verantwoordelijkheid van de afdeling Welzijnsbeleid van het stadsdeel Osdorp. Deze afdeling moet hierbij zorg dragen voor een goede begeleiding van de contactfunctionarissen.

Aanbeveling 4

Bij een voortzetting van het project na 1995 behoren diverse organisatievormen tot de mogelijkheid, namelijk:

- Doorgaan binnen de huidige constructie onder de verantwoordelijkheid van het stadsdeel. Voordeel is de waarborg van een onafhankelijke positie voor het project. Nadeel is dat een beleidsorgaan met uitvoerende taken wordt belast.
- Aansluiting bij het project Nieuwe Perspectieven voor Jongeren op Achterstand. Voordelen zijn dat de werkwijze van beide projecten zeer goed op elkaar aansluit. Beide projecten bevinden zich in de sfeer van de jeugdhulpverlening en hanteren op elkaar aansluitende methodieken. Bovendien bestaat er grote deskundigheid binnen dit project op het terrein van de jeugdhulpverlening, ook op het specifieke terrein Marokkaanse jongeren is kennis en ervaring aanwezig. Door aansluiting bij dit project wordt de onduidelijkheid die in Amsterdam-west is ontstaan door de verschillende projecten (naast het PMJ en Nieuwe Perspectieven ook nog het Perspectiefproject voor Marokkaanse Jongeren) gereduceerd, omdat het eenvoudiger wordt het aanbod te profileren. Bovendien wordt het project Nieuwe Perspectieven aangestuurd door een bestuurlijke regiegroep, waarin ook stadsdeel Osdorp deelneemt. Het preventieproject zou hiervan kunnen profiteren.

Nadeel van aansluiting bij dit project is, dat ook dit project vooralsnog van tijdelijke aard is. Het is nog onbekend of en op welke wijze dit project na 1995 wordt voortgezet.

- Aansluiting bij de SEZO. Voordeel is dat de SEZO een sterke positie heeft binnen het stadsdeel.

Nadeel hiervan is dat bij de SEZO geen specifieke deskundigheid bestaat op het terrein van hulpverlening aan Marokkaanse jongeren. Bovendien ontbreekt een stadsdeeloverstijgend bestuurlijk instrumentarium om geconstateerde lacunes aan te pakken.

Wij bevelen aan het project vanaf eind 1994 aan te sluiten bij het project Nieuwe Perspectieven voor Jongeren op Achterstand. Op deze wijze ontstaat in Osdorp een compleet en overzichtelijk aanbod voor hulpverlening aan Marokkaanse jongeren. Het betreffende project is bereid tot samenwerking over te gaan en staat open voor overleg over de vorm.

Voor de voortzetting van het PMJ op langere termijn is van belang of, en zo ja op welke wijze, het project Nieuwe Perspectieven structureel worden voortgezet. Het stadsdeel moet vervolgens besluiten of men in de dan voorgestelde constructie wenst te participeren.

Aanbeveling 5

Het is van groot belang dat de signalen die Marokkaanse jongeren uitzenden vroegtijdig worden opgepikt. Er dient een informatieoverdracht vanuit het project plaats te vinden naar scholen en andere sleutelpersonen over de wijze van probleemsignalering. In verband hiermee moet het door het project geconstrueerde netwerk worden versterkt en verder uitgebouwd, bijvoorbeeld met het basisonderwijs en het welzijnswerk. Door een dergelijke uitbreiding van het netwerk kan de hulpverlening aan jongeren en vooral ook aan hun ouders worden verbeterd.

In dit verband bevelen we ook aan dat door het stadsdeel het initiatief wordt genomen voor een werkconferentie voor Osdorpse basisscholen. Probleemsignalering en een effectief gebruik van de bestaande mogelijkheden voor hulpverlening zouden hierbij centraal kunnen staan. Gedacht kan worden aan low-profile aandacht naar de meeste scholen en extra inspanningen op scholen met veel Marokkaanse leerlingen. Voorwaarde voor zo'n conferentie is uiteraard, dat de basisscholen medewerking willen verlenen.

Aanbeveling 6

We bevelen aan dat het project zich in de bestaande contacten naar aanleiding van hulpverlening extra richt op deskundigheidsbevordering bij Nederlandse organisaties op het terrein van Marokkaanse jongeren. Uitleg over normen en waarden die binnen de Marokkaanse cultuur gelden en over gewoonten en gebruiken kan in bepaalde gevallen leiden tot inzicht in de beweegredenen van jongeren. Hierdoor kan onbegrip worden weggenomen en wordt de mogelijkheid vergroot om tot oplossingen te komen. In dit verband dient deskundigheidsbevordering in zijn algemeenheid expliciet als doelstelling van het project te worden geformuleerd.

Aanbeveling 7

Wij bevelen aan dat het stadsdeel, zowel ambtenaren als bestuur, zich intensiever richt op het realiseren van goede randvoorwaarden voor het project. Het stadsdeelbestuur zou overleg met onderwijsinstanties (basisscholen en leerplichtambtenaar) en de politie moeten openen om tot verbreding van de samenwerking te komen. De kwaliteit van de preventieve hulpverlening aan Marokkaanse jongeren kan op deze wijze verbeterd worden.

Aanbeveling 8

Onder andere door het ontbreken van een plek waar Marokkaanse jongeren terecht kunnen en waar zinvolle activiteiten worden georganiseerd, hangen zij regelmatig rond op straat. Uit verveling en macho-gedrag kunnen zeker ook jongeren van lagere leeftijd gemakkelijk overgaan tot criminele activiteiten. Om dit te voorkomen bevelen wij aan een professioneel jongerencentrum op te zetten waar onder leiding van een multi-etnisch team (dus zeker ook met inschakeling van één of meer Marokkaanse werkers) jongeren de gelegenheid geboden wordt hun vrije tijd zinvol te besteden.

Door een gerichte inzet hierbij van het welzijnswerk, in samenwerking met politie, scholen en hulpverlening (vooral projecten als het PMJ zijn van belang door hun alternatieve methoden) kan een negatieve spiraal doorbroken worden.

Aanbeveling 9

Tot slot formuleren wij een aantal algemene randvoorwaarden die vervuld moeten worden willen de perspectieven van Marokkaanse jongeren structureel verbeteren.

Op het terrein van het onderwijs dienen een aantal randvoorwaarden te worden vervuld.

De voorlichting op de basisschool aan jongeren en ouders over een goede schoolkeuze moet worden verbeterd en geïntensiveerd.

Bovendien moet de schoolovergang van basis- naar het voortgezet onderwijs beter begeleid worden. Leerlingen moeten hierbij gevolgd worden, zodat voorkomen kan worden dat leerplichtige leerlingen en vooral allochtone meisjes op jonge leeftijd afhaken.

Daarnaast moeten schoolveranderingen en -verwijdering moeten worden voorkomen zodat de verboddeling van schoolcarrières wordt teruggedrongen.

Ook in de richting van de Marokkaanse gemeenschap gelden enkele randvoorwaarden.

De kadervorming onder de Marokkaanse gemeenschap moet worden bevorderd. In dat verband is deskundigheidsbevordering en netwerkvorming binnen deze gemeenschap van groot belang. Via cursussen en gezamenlijke bijeenkomsten kan de kadervorming impulsen krijgen. Het project kan een aanjaagfunctie binnen de zelforganisaties vervullen om de participatie te bevorderen.

Marokkaanse kaders dienen een rol te spelen bij het wegnemen van het wantrouwen in de Nederlandse samenleving van een deel van de oudere generatie Marokkanen. Een sterkere gerichtheid van deze generatie op de Nederlandse samenleving, betekent een belangrijke stap in de richting van oplossingen van problemen van jongeren.

Bijlage 1

De begeleidingscommissie van het Preventieproject voor Marokkaanse Jongeren Osdorp is als volgt samengesteld:

- De heer J. van der Aa, rector Caland-lyceum te Osdorp.
- Mevrouw R.L.E. Arendsen, officier van justitie te Amsterdam, vanaf medio 1993 vervanger van mevrouw B. Broers.
- De heer B. van Dijk, onderzoeksbureau Van Dijk, Van Soomeren en Partners.
- De heer D. Fuite (voorzitter), hoofd sector Welzijn en Onderwijs van stadsdeel Osdorp, vanaf eind 1993 vervanger van mevrouw M. Lodders.
- De heer P. Kortekaas, plaatsvervangend chef district 6 van de politie Amsterdam en chef wijkteam Meer en Vaart.
- Mevrouw L. Mulder, leerplichtambtenaar Osdorp.
- Mevrouw R. van Rooijen, coördinator Osdorp van Stichting Impuls, vanaf eind 1992 vervanger van de heer A. Wildeboer.
- Mevrouw I. Versluis, parketsecretaris van het Openbaar Ministerie te Amsterdam.
- Mevrouw M. Wong, beleidsmedewerker afdeling Veiligheidsbeleid, directie Politie van het ministerie van Binnenlandse Zaken, vanaf begin 1994 vervanger de heer B. van Delden, resp. mevrouw G. van den Bergh.

Bijlage 2

Interviews Ouders

Contact met PMJ Osdorp

We stellen een aantal vragen over uw ervaringen met het Preventieproject Osdorp.

- 1 U heeft contact gehad met het PMJ Osdorp. Heeft u zelf contact opgenomen of ging het initiatief uit van een projectmedewerker?

Met wie heeft u contact gehad?

Kende u het project al voor die tijd?

Zo ja, hoe?

- 2 Hoe vaak heeft u met de contactfunctionaris gesproken?

Waar hebben die gesprekken plaats gevonden?

Wat is volgens u de beste plaats om deze gesprekken te hebben?

Met welke problemen had uw zoon/dochter op dat moment te maken?

Over welke onderwerpen heeft u met de contactfunctionaris gesproken?

Wat was volgens u het belangrijkste onderwerp dat is besproken?

Effect van PMJ voor de ouder

- 3 Heeft u zelf iets gehad aan het contact met het project, bent u bijvoorbeeld anders over bepaalde dingen gaan denken?

Zo ja over welke?

Bent u nu beter op de hoogte van hoe het op school met uw kind gaat?

En in de vrije tijd?

- 4 Bent u anders op gaan treden in de richting van uw kind na die gesprekken?

Zo ja, hoe?

Zo nee, waarom niet?

En in de richting van uw andere kinderen?

Effect van PMJ op het kind

5 Is uw zoon of dochter anders gaan handelen na die gesprekken?

Zo ja, hoe?

6 Is de situatie op school van uw zoon/dochter veranderd na de gesprekken?

Is de vrije-tijdssituatie van uw zoon/dochter veranderd na die gesprekken?

Is de situatie thuis tussen u en uw zoon/dochter veranderd na de gesprekken?

En de situatie van uw andere kinderen?

7 Zijn de problemen die uw zoon/dochter had opgelost?

Heeft het project daarbij geholpen?

Het PMJ algemeen

8 Bent u op de hoogte van de doelstellingen van het PMJ en haar werkwijze?

Zo ja, Wat zijn deze volgens u?

Wat is uw algemene indruk van het project?

9 Wat vindt u ervan dat er bij het project Marokkaanse mensen werken?

Maakt het verschil of een Marokkaan dit werk doet of een Nederlander?

10 Wat vindt u goed van het project en wat slecht?

Is het project zinvol en moet ermee door gegaan worden?

Zou uw oordeel anders zijn als er geen Marokkaan maar een Nederlander had geholpen?

Algemeen

11 Persoonsgegevens:

Culturele achtergrond arabisch/berber

Jaar migratie

Arbeidssituatie

Geslacht man/vrouw